

ECONOMISCHE AGENDA 2023–2026

**MET ENERGIE
NAAR DE TOEKOMST
VOOR EEN GROENE
EN EERLIJKE ECONOMIE**

LEESWIJZER

De economische agenda die voor u ligt beschrijft hoe de gemeente Groningen samen met haar partners gaat werken aan een toekomstbestendige economie, die een bijdrage kan leveren aan het vergroten van de brede welvaart. We beschrijven allereerst hoe we naar economische ontwikkeling kijken in het licht van het coalitieakkoord 2022–2026 Het begint in Groningen 'voor wat echt van waarde is'. We vervolgen met de blik op de Groningse economie. Hoe ziet de Groningse economie eruit ten opzichte van de rest van Nederland en waar liggen kansen en zien we uitdagingen.

Vervolgens gaan we in op onze aanpak: we blijven, net als in de voorgaande agenda, inspelen op de kansen die grote transities bieden. We geven aan welke opgaven en acties we daarbij zien voor de ontwikkeling van de Groningse economie. Acties die ervoor zorgen dat ondernemers kunnen blijven ondernemen in de zo snel veranderende maatschappij. Om onze inzet te bepalen hebben wij uitgebreid gesproken met onze partners: ondernemers, het georganiseerde bedrijfsleven, vertegenwoordigers van ondernemers, kennisinstellingen, en dienstverleners binnen de verschillende ecosystemen.

In bijlage 2 hebben we een verklarende woordenlijst opgenomen om een aantal begrippen, projecten en afkortingen toe te lichten.

Van zorg naar (positieve) gezondheid, van fossiele naar hernieuwbare energie, van analoog naar digitaal en van een lineaire naar een circulaire economie; op deze vlakken ontwikkelen we naar een duurzame, toekomstbestendige economie. Waarbij we werkgelegenheid stimuleren en behouden in samenwerking met onze partners in het bedrijfsleven en het onderwijs.

Het begint in Groningen!

ECONOMISCHE AGENDA 2023–2026

**MET ENERGIE
NAAR DE TOEKOMST**
VOOR EEN GROENE
EN EERLIJKE ECONOMIE

KOFFIE,
KUNST
&
CHOCOLA

LEUK
DAT JE
ER BENT
JA!

ONTBIJT
Service PS
Met dagelijks brood
van 8:00 tot 18:00 uur
€ 1,50
€ 2,00
€ 2,50
€ 3,00
€ 3,50
€ 4,00
€ 4,50
€ 5,00
€ 5,50
€ 6,00
€ 6,50
€ 7,00
€ 7,50
€ 8,00
€ 8,50
€ 9,00
€ 9,50
€ 10,00

Maasmakke
taard
Bontjes
Bontjes
Bontjes

INHOUDSOPGAVE

4	Executive summary – Nederlands
8	Inleiding
12	1. DE GRONINGSE ECONOMIE EN DE GROTE TRANSITIES
16	2. GRONINGSE AANPAK EN DE ROL VAN DE GEMEENTE
20	3. GROTE MAATSCHAPPELIJKE TRANSITIES
24	3.1 Energietransitie
28	3.2 Gezondheidseconomie
30	3.3 Digitale economie
34	4. TOEKOMSTBESTENDIG EN MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMERSCHAP
36	4.1 Impactondernemen
38	4.2 Circulaire economie
40	4.3 Groningen: kennis en innovatie
42	4.4 Toekomstbestendige arbeidsmarkt
46	4.5 Ruimte voor ondernemen
48	5. FINANCIËEL KADER
53	Bijlage 1: Economie van Groningen, trends en ontwikkelingen
69	Bijlage 2: Verklarende woordenlijst
73	Bijlage 3: Verbinding met de Sustainable Development Goals
76	Executive summary – English

EXECUTIVE SUMMARY

Deze economische agenda 'Met energie naar de toekomst – voor een groene en eerlijke economie', beschrijft hoe de gemeente Groningen samen met partners werkt aan een toekomstbestendige economie.

De agenda beschrijft de belangrijkste opgaven, de economische thema's waar we ons als gemeente hard voor maken, de rol die we daarbij vervullen en onze belangrijke samenwerkingspartners. De agenda bouwt voort op de strategische agenda van het Akkoord van Groningen, het convenant ondernemend Groningen en de Regionale Innovatie Strategie (RIS3). En sluit aan bij het Nationaal Programma Groningen.

De wereld is in beweging, en Groningen beweegt mee. Tegen de achtergrond van sociaal-economische onzekerheden voor inwoners, bedrijven en instellingen presenteren we een nieuwe economische agenda met de kaders voor ons economisch programma in de komende jaren. Wij streven daarbij naar economische groei en werkgelegenheid die bijdragen aan groene en eerlijke brede welvaart voor onze inwoners.

De agenda borduurt voort op de thema's uit de vorige economische agenda (energietransitie, gezondheidseconomie en digitale economie). Nieuw is de sterkere focus op maatschappelijk ondernemen: zowel circulair als sociaal. Gezien de huidige krapte op de arbeidsmarkt is het op alle thema's meer dan ooit van belang om als overheid samen met kennisinstellingen en het bedrijfsleven samen te werken. Voor alle thema's zijn de juiste en passend geschoolde mensen nodig. Daarom zetten we bijvoorbeeld in op leercultuur, zij-instromers en talentbehoud.

Groningen is sinds 2019 de zesde gemeente van Nederland. Binnen Noord-Nederland is Groningen de stad met de meeste bedrijven, werkgelegenheid en economische toegevoegde waarde. Groningen is bovendien een internationale kennisstad. Dit maakt Groningen jong, dynamisch, creatief, innovatief en

divers. Met een levendige binnenstad, een hoogwaardig cultureel aanbod, én een prachtig landelijk gebied rondom trekt Groningen jaarlijks miljoenen bezoekers aan uit de hele wereld. Groningen wordt in toenemende mate internationaal gezien als dé plek om te bezoeken, prettig te verblijven én om aan de uitdagingen van de toekomst te werken. Met deze dynamiek creëert Groningen een grote aantrekkingskracht op ondernemers en talent. Dit leidt, samen met verdergaande urbanisatie en forse investeringen in woningbouw en infrastructuur, tot verdere groei van de gemeente. Bij deze groei hoort ook voldoende en passende werkgelegenheid voor onze inwoners, ook als ze wat verder van de arbeidsmarkt afstaan of wanneer hun talenten nog niet optimaal worden benut.

Groningen heeft een bepalende rol in regionale ontwikkelingen, en fungeert daarom als partij die andere spelers en clusters bij elkaar kan brengen. Naast de samenwerking in regioverband werkt de gemeente Groningen nauw samen met andere Noordelijke economische kernen als Emmen, Leeuwarden en Assen (NG4). De economische agenda is daarom voor heel Noord-Nederland van belang. De aantrekkingskracht en economische impact van de gemeente houdt niet op bij onze gemeentegrenzen.

De grote maatschappelijke transitie waarin de wereld zich bevindt (van zorg naar positieve gezondheid, van fossiel naar duurzaam, van analoog naar digitaal en van lineair naar circulair – incl. voedsel) hebben onze bijzondere aandacht. Het uitgangspunt wordt daarbij gevormd door de huidige economische situatie en de regionale potentie om aan te haken bij deze transitie, bijvoorbeeld met waterstof, eiwitten, medicijnen of cybersecurity. Het stimuleren van economische ontwikkeling zorgt zo niet alleen voor economische groei. Het draagt ook bij aan de gezondheid van onze inwoners, de kwaliteit van het onderwijs, de staat van het milieu, klimaat, leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en veiligheid.

Wij doen dit door iedereen in onze gezamenlijke uitdagingen mee te nemen, door bij te dragen aan innovatie in gemeente én regio, door ruimte te bieden voor duurzame bedrijvigheid, door af te stemmen en samen te werken met relevante partijen in de regio, Nederland en Europa. Ook houden we rekening met wat onze planeet aankan, wat maatschappelijk verantwoord is, hoe vraag naar en aanbod van arbeid zich verhouden en hoe de economie zich ontwikkelt.

Uit onze analyses en interactie met stakeholders hebben we de economische opgaven voor Groningen geformuleerd. Vanuit onze gemeentelijk en regionale potentie, haken we aan op de transities: Energietransitie, Gezondheidseconomie en Digitale Economie. Aanvullend intensiveren we onze inzet op Toekomstbestendig en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap – zowel sociaal als circulair. De thema's Kennis en Innovatie, Personeel van de toekomst, Ruimte voor bedrijven en (inter)nationale profilering vormen de basis voor wendbare, weerbare en duurzame toekomstige bedrijvigheid. Hieronder in het kort hoe we hier invulling aan geven.

ENERGIETRANSITIE

Met de uitvoering van de economische agenda verstevigen we het internationale energieprofiel van Groningen én helpen we tegelijkertijd het lokale midden- en kleinbedrijf om van dat internationale profiel en de grote infrastructurele ontwikkelingen te profiteren. Ook ondersteunen we het Groninger midden- en kleinbedrijf bij het ontwikkelen van een duurzame klimaatneutrale bedrijfsvoering en het verkleinen van de behoefte aan fossiele grond- en brandstoffen. Naast het vergroten van efficiëntie is een belangrijke rol weggelegd voor het faciliteren van innovatie op het gebied van energie en digitalisering. Tenslotte willen we onze positie als aantrekkelijke vestigingsplaats behouden door, samen met ondernemers, te investeren in klimaat adaptieve energieke bedrijventerreinen.

GEZONDHEIDSECONOMIE

We verbinden partijen om samen te werken en kennis te delen. Specifiek zetten we in op de verbinding tussen bedrijven en organisaties binnen de publieke gezondheid. De komende jaren zullen de zorgkosten verder stijgen, de vergrijzing neemt toe, ouderen zullen langer thuis blijven wonen en de personeels-

tekorten in de zorg zullen oplopen. Ontwikkeling en innovatie binnen de gezondheidssector zijn hard nodig voor een houdbaar zorgsysteem. Daarom faciliteren we bedrijven om een bijdrage te kunnen leveren aan oplossingen voor de maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

We onderzoeken hoe we de voedseltransitie kunnen versnellen, in samenwerking met het Akkoord van Groningen. In het verlengde van de voedselagenda focussen we op de kansen voor bedrijven op de ontwikkeling van duurzame en innovatieve voedselingrediënten en voedingsproducten. Hier ligt ook de verbinding tussen gezondheid en circulariteit. Door in te zetten op innovatie en het versnellen van de eiwittransitie dragen we niet alleen bij aan een gezondere, duurzame voedselketen maar ook aan een lagere uitstoot van CO₂ en stikstoffen.

DIGITALE ECONOMIE

De breedte van het onderwerp Digitalisering vraagt om een veelomvattende aanpak en samenwerking met een groot aantal partners. We zetten in op koplopers (onderzoek, innovatie, startups, scaleups) en op het brede MKB. Onder de slogan 'Everybody one level up' willen we dat iedereen mee kan doen, bedrijven, organisaties en bewoners. We versterken de noordelijke samenwerking met eerste lijnorganisaties (GroBusiness), brancheorganisaties, provincies en gemeenten. Dit doen we door de organisatiekracht te versterken, samenwerken te stimuleren, te verbinden en van elkaar leren. In onze economische marketing positioneren we Groningen als dé hoofdstad van een digitaal vooroplopende regio.

TOEKOMSTBESTENDIG EN MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMERSCHAP

Toekomstig ondernemen in Groningen is duurzaam, circulair, innovatief en sociaal. Maatschappelijk verantwoord ondernemen is inmiddels al een trend op zichzelf: het is namelijk goed voor mensen, voor de wereld en voor de ondernemingen zelf. In de komende jaren zoeken wij de samenwerking op met bedrijven en ondernemers die bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke, sociale of milieuproblemen. Op alle uitdagingen is behoefte aan innovatieve oplossingen en (nieuw) ondernemerschap. Binnen de ingezette trend is het nu van belang om massa te creëren door ons op impactondernemers en op de groeiende groep van maatschappelijk ge-

dreven ondernemingen te richten. Dit zijn bedrijven die financiële én maatschappelijke waarde willen creëren. Vandaar dat wij onze inzet op impactondernemen en circulariteit intensiveren.

GRONINGEN: KENNIS EN INNOVATIE

Groningen heeft als internationale kennisstad alles in huis voor het creëren van economische en maatschappelijke waarde. Samen met Founded in Groningen creëren we een klimaat waarin ondernemers kunnen starten en innoveren: zo kunnen zij van enkel een idee tot een succesvol bedrijf groeien. Met de partners binnen het Akkoord van Groningen creëren we ‘de beste campussen, opleidingen en hybride leeromgevingen in metropoolregio Groningen en versterken zo het kennis- en innovatie-ecosysteem waar de metropoolregio en het land van profiteren’. Ook ons internationale profiel en welkomstbeleid worden steeds belangrijker voor de ontwikkeling van Groningen. De gemeente Groningen is een belangrijke speler geworden op het Europees speelveld van innovatieve middelgrote steden. Kansen zijn er met name als het gaat om het aantrekken, ontwikkelen en binden van internationaal talent voor kennisinstellingen én voor onze arbeidsmarkt.

PERSONEEL VAN DE TOEKOMST

De arbeidsmarkt in de regio is ongekend krap. Op alle niveaus en in (vrijwel) alle branches is een dringende behoefte aan extra mensen, en dat belemmert werkgevers in hun bedrijfsvoering. De krapte belemmert ook de maatschappelijke transities. Daarnaast verandert de aard van de werkgelegenheid. Werknemers moeten mee in deze verandering om van waarde te kunnen blijven en hebben nieuwe vaardigheden nodig. We dagen werkgevers uit om hier actie op te ondernemen en helpen hen hierbij. Samen met partners als het georganiseerde bedrijfsleven, Werk In Zicht en de kennisinstellingen helpen we werkgevers bij het in kaart brengen van hun arbeidsmarktbehoefte, brengen we het bedrijfsleven en onderwijs dichter bij elkaar, vergroten we de mobiliteit op de arbeidsmarkt (o.a. zij-instroom) en profileren we ons als aantrekkelijke regio om te (wonen en) werken.

RUIMTE VOOR BEDRIJVEN

De gemeente heeft een geheel eigen economische

dynamiek met een diversiteit aan bedrijventerreinen en werklocaties, een levendige binnenstad en wijk- en dorpscentra. De ruimte voor bedrijvigheid is momenteel schaars. Voldoende en kwalitatief juiste ruimte voor bedrijvigheid op een goede locatie is een vereiste voor een goed vestigingsklimaat en behoud van werkgelegenheid. Daarom ontwikkelen we nieuwe werklocaties en maken we bestaande locaties toekomstbestendig. Omdat de ruimte schaars is, is het zoeken naar een balans tussen wat goed is voor een bedrijf en wat goed is voor (de economie van) de gemeente. Er moet ruimte zijn voor ruimtevragers die bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken, zoals grootschalige circulaire bedrijfsactiviteiten, maar ook op het gebied van electrolyzers, batterijen en waterstof. Met daarbij ook ruimte voor kwalitatief goed werk. We stemmen regionaal en nationaal af voor het borgen van ruimte voor de economie. Om onze inzet op een vitale binnenstad verder te versterken trekken we met de G6 steden op richting Rijk in de vorm van een citydeal. De komende periode blijven we ons ook inzetten om de wijk- en dorpscentra te versterken en houden we aandacht voor de wijkwinkelcentra. Het is van belang om er voor te zorgen dat bedrijvigheid en de daarmee verbonden werkgelegenheid niet uit de wijken verdwijnt.

(INTERNATIONAAL) PROFILEREN EN POSITIONEREN.

Profilering en positionering zorgen voor zichtbaarheid op nationaal en internationaal niveau, wat Groningen aantrekkelijk maakt voor talent, nieuwe bedrijven en investeerders. De gemeente zet op verschillende manieren actief in op het vergroten van haar zichtbaarheid binnen en buiten de regio. Enerzijds door te kiezen voor een helder profiel en dit gezamenlijk uit te dragen, anderzijds door gerichte lobby op toekomstige wet- en regelgeving. Dit doen we samen met regionale partners. Groningen is een belangrijke speler op het Europees speelveld van innovatieve middelgrote steden. Kansen zijn er met name als het gaat om het aantrekken, ontwikkelen en binden van internationaal talent voor onze kennisinstellingen én voor onze arbeidsmarkt. En op het binnenhalen van projectfinanciering. Naast het aantrekken van financiering voor belangrijke projecten ondersteunen deze budgetten bij kennisuitwisseling en het opbouwen van een (Europees)

netwerk. Het EU-office in Brussel ontwikkelen we daarom verder. Internationale betrekkingen hebben een belangrijke toegevoegde waarde als het gaat om onze economische speerpunten. Het aangaan en onderhouden van bestuurlijke relaties met omliggende landen, zoals Duitsland en in Scandinavië, staat daarom hoog op onze agenda. De uitdagingen die voor ons liggen, kunnen we simpelweg niet meer alleen oplossen, maar moeten we samen doen. We vinden in deze landen goede (handels) partners.

FINANCIËN

We zetten de beschikbare gemeentelijke middelen nadrukkelijk in als cofinancieringsgeld, voor aanvullende bijdragen aan projecten die onze partners en (clusters van) bedrijven uitvoeren. We verwachten voor de economische agenda in de periode 2023-2026 in totaal 1.6 miljoen euro per jaar in te zetten. De beschikbare middelen vormen slechts een klein deel van de benodigde middelen die helpen de economie te verstevigen. Samen met de bedrijvenverenigingen en het ondernemersfonds financieren we diverse projecten voor het lokale mkb. Vanuit Provincie, Rijk en Europese Unie komen er aanzienlijke financiële middelen beschikbaar die in de gemeenten en/of regio geïnvesteerd kunnen worden. We trekken daarbij veel op in (inter-) nationale of regionale consortia van wisselende samenstellingen van bedrijven, kennisinstellingen en overheden. Voorbeelden van dit soort fondsen en middelen zijn de fondsen Nationaal Groeifonds, Just Transition Fund (JTF), EFRO, Interreg, NPG en RegioDeals. Ook co-financieren we projecten van het Ondernemersfonds op initiatief van ondernemers.

INLEIDING

Met de uitvoering van deze economische agenda¹ werken we aan een ontwikkeling van de economie die niet alleen inspeelt op de uitdagingen en kansen van nu, maar juist op die van de toekomst. Een toekomstbestendige economie betekent economische groei, maar dan wel één die positief bijdraagt aan het welzijn en de welvaart van onze inwoners.

De grote, maatschappelijke, transities waarmee de wereld te maken heeft vormen de basis van deze agenda:

- van zorg naar (positieve) gezondheid,
- van fossiele naar hernieuwbare energie,
- van analoog naar digitaal en
- van een lineaire naar een circulaire economie.²

Een stevig opgebouwd fundament van kennis- en innovatie, gekoppeld aan praktische toepassingen, biedt onze gemeente een goede basis voor het verder vormgeven van de veranderingen in de maatschappij. De huidige economische situatie en de regionale potentie om bij te dragen aan het verder vormgeven van deze transities, bijvoorbeeld met waterstof, eiwitten, medicijnen of cybersecurity, maken dat Groningen samen met de rest van de regio een belangrijke internationale speler in de transities is en wil blijven. De focus van deze agenda ligt daarom op de thema's energie, gezondheid en digitalisering én op maatschappelijk ondernemen – zowel sociaal als circulair. Want een belangrijke voorwaarde voor een toekomstbestendige economie is duurzame en maatschappelijk relevante werkgelegenheid voor iedereen. We willen met elkaar voldoende in staat zijn om collectieve voorzieningen te kunnen blijven betalen.

'De toekomst is hier al begonnen!'

De uitvoering van de agenda doen wij in samenwerking met het bedrijfsleven, het onderwijs en andere overheden. Door bij te dragen aan innovatie in onze gemeente en in de regio, door ruimte te bieden voor duurzame bedrijvigheid, door af te stemmen en samen te werken met relevante partijen in de regio, Nederland, Europa en de wereld. Daarbij nemen we in aanmerking wat onze planeet aankan en wat maatschappelijk verantwoord is.

Meer dan voorheen staat het stimuleren van economische ontwikkeling die ten dienste aan de genoemde transities niet alleen voor economische groei. Het draagt ook bij aan de gezondheid van onze inwoners, de kwaliteit van het onderwijs, de staat van het milieu, klimaat, leefomgeving, sociale cohesie, persoonlijke ontplooiing en veiligheid.

DOELSTELLING

Een gezonde economie biedt kansen aan inwoners op werk en inkomen. Dit draagt bij aan financiële zekerheid en zorgt voor sociale cohesie. We zetten daarom in op de ontwikkeling van een bruisende, duurzame economie, waarin iedereen kan meedoen.

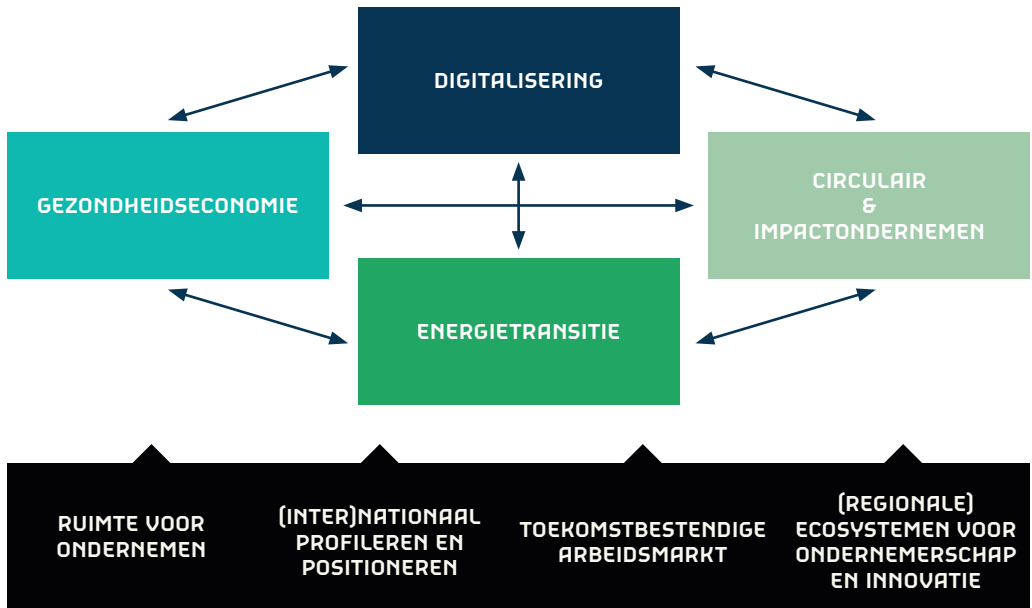
Kortom: we streven naar economische groei en werkgelegenheid die bijdragen aan groene en eerlijke brede welvaart.³

1 Deze agenda bouwt voort op: Regionale innovatiestrategie – RIS3, Het convenant ondernemend Groningen, en de Strategische agenda van het Akkoord van Groningen

2 SNN_RIS3_2021_2027 - def.pdf

3 Coalitieakkoord Gemeente Groningen 2022-2026, pagina 19.

OVERZICHT THEMA'S EN RANDVOORWAARDEN

IN HET HART VAN DE SAMENLEVING

Het belang van werkgevers, bedrijven, ondernemers (overgenomen uit VNO NCW strategie): Ondernemers hebben een verantwoordelijkheid om het voortouw te nemen om de opwarming en uitputting van onze aarde tot staan te brengen én om de boel bij elkaar te houden. Zij ondernemen in het hart van de samenleving, maken daar deel van uit en voelen zich er medeverantwoordelijk voor, hoe klein of groot hun onderneming ook is. Herstel van de economie en structureel hogere economische groei vinden wij dringend noodzakelijk, maar iedereen moet daarin kunnen delen, in een duurzaam leefklimaat. Verhoging van brede welvaart vraagt een vruchtbare symbiose van een sterker verdienvermogen door grotere innovatiekracht en hogere productiviteit, meer inclusiviteit door gelijkere kansen en eerlijker delen en een duurzaam leefklimaat, nu en in de toekomst.

tuus

e

dekomst.

DE GRONINGSE ECONOMIE EN DE GROTE TRANSITIE

GRONINGEN BRUISEND ECONOMISCH CENTRUM BINNEN DE REGIO

Groningen is het economisch zwaartepunt van Noord-Nederland. Tot ver in de omtrek is er geen gemeente te vinden met een vergelijkbare werkgelegenheid en aantallen bedrijven, grote werkgevers en (kennis)instellingen. De regio Groningen-Assen (RGA) herbergt een derde van de totale werkgelegenheid in Noord-Nederland.⁴ Groningen is ook een internationale kennisstad: jong, dynamisch, creatief, innovatief en divers. Met een levendige binnenstad, evenementen in alle soorten en maten en een hoogwaardig cultureel aanbod trekt de stad miljoenen bezoekers aan uit de hele wereld. Groningen heeft een grote aantrekkingskracht op ondernemers en talent uit binnen- en buitenland. Dit leidt, samen met ontwikkelingen in urbanisatie, woningbouw en infrastructuur, tot verdere groei van het zwaartepunt dat Groningen al is.⁵ We hebben het beste van twee werelden: naast een compacte stad is er een prachtig landelijk gebied. We houden rekening met de kracht en specifieke vragen die de economische kernen in het landelijk gebied met zich meebrengen.

GROEI

We bedoelen niet alleen kwantitatieve groei, maar juist ook kwalitatieve groei. Grenzen aan kwantitatieve groei (zowel sociaal als ecologisch) maken dat we het accent kunnen/moeten verleggen naar kwalitatieve groei. Bijvoorbeeld door specifiek te kijken naar welk werk we in onze gemeente willen huisvesten en welke eisen we daar aan stellen. Van belang is dat voor alle inwoners ook werk is en dat we als gemeente aantrekkelijk blijven voor bedrijven en instellingen om zich te vestigen.

KANSEN VOOR GRONINGEN ALS KENNIS- EN INNOVATIE-ECOSYSTEEM VAN NEDERLAND EN EUROPA

Innovatie is een essentiële drijver van economische groei in Groningen. Groningen behoort tot de top van innovatieve regio's in Europa⁶. Hier bevinden zich robuuste onderzoeks- en innovatieketens en

innovatieve bedrijvigheid die naadloos aansluiten bij de grote transitie op het gebied van gezondheid (van zorg naar positieve gezondheid), energie (van fossiel naar hernieuwbare energie) en digitalisering (van analoog naar digitaal) en circulariteit (van een lineaire naar een circulaire economie). Deze transitie zijn niet alleen maatschappelijk van groot belang. Het zijn ook de thema's waar enorme economische activiteit en innovatiebehoefte wordt voorzien. Niet voor niets hebben we met onze partners in het Akkoord van Groningen al sinds 2009 gekozen voor een gezamenlijke focus op deze thema's. Deze thema's zijn ook belangrijk onderdeel van de Noord-Nederlandse innovatiestrategie, de Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation (RIS3) 2021–2027⁷. Als Groningen hebben we hierin een voorbeeldrol in de regio en Noord-Nederland.

Groningse innovatie ecosystemen op het gebied van positieve gezondheid (bijv. de proeftuin voor zorginnovaties met het Universitair Medisch Centrum Groningen en het topklinisch Martini Ziekenhuis, of private initiatieven zoals de Life Cooperative); energie (bijv. de Hydrogen Valley, of klimaatadaptatie); digitalisering (Noordelijke Online Ondernemers (NOO), Noorden Digitaal); en circulair (bijv. duurzame voedselsystemen) vormen de toekomst voor verdere ontwikkeling over de volle breedte van de lokale economie. Tegelijk is het belangrijk de ogen geopend te houden voor nieuwe ontwikkelingen, nieuwe transitie – zoals de voedseltransitie. Flexibiliteit is hiervoor onontbeerlijk – zowel ondernemers, werknemers en overheden moeten wendbaar zijn en zich aanpassen aan veranderingen (leven lang ontwikkelen).

DYNAMIEK VAN GRONINGEN EN HAAR WERKGELEGENHEID

In het algemeen presteert de Groningse economie boven het Nederlandse gemiddelde, zowel ten aanzien van de ontwikkeling van werkgelegenheid als ten aanzien van toegevoegde waarde. De gemeente heeft een geheel eigen dynamiek met een diversiteit aan wijken en dorpen en verschillende soorten werklocaties. Deze dynamiek brengt een grote

verscheidenheid aan soorten werk met zich mee. In de afgelopen jaren zien we dat Groningen zich in de gemeente steeds verder ontwikkelt als een dienstestad. Het aantal banen in de (maak-)industrie, nutsbedrijven, de bouwnijverheid en landbouw tezamen is nog geen tiende van het totaal en slinkt bovendien. De overige 90+ procent van het werk is te vinden in de tertiaire en quartaire sectoren, met name de commerciële dienstverlening, de gezondheidszorg, de handel/horeca en het onderwijs. De grootste groei in banen van de afgelopen jaren was te vinden bij de (grote) zorg- en kennis/onderwijsinstellingen.

Hoewel het MKB een omvangrijk deel van de bedrijvigheid vormt, is het niet een echte banenmotor in Groningen: sinds 2005 neemt de werkgelegenheid beperkt toe. De banengroei manifesteerde zich de afgelopen jaren grotendeels bij de bedrijven en instellingen met meer dan 250 medewerkers. Daarnaast was er een sterke groei van het aantal ZZP'ers. Het werken op afstand is steeds gemakkelijker geworden door onder andere digitale mogelijkheden. Ook zien we dat 'nieuw ondernemerschap' bloeit: er is een groeiende groep nieuwe ondernemers, vaak innovatief en gericht op impact. Groningen scoort de afgelopen jaren hoog op de lijst van snelgroeiende (tech)bedrijven.⁸ We hebben een goed klimaat waarin deze bedrijven ontstaan en doorgroeien⁹. Startups in Groningen laten daarmee zien dat een business model gebaseerd op maatschappelijke transitie loont.

TEKORT AAN MENSELIJK KAPITAAL, WONINGEN EN WERKLOCATIES

De komende decennia zal de beschikbaarheid van arbeid en ruimte een steeds belangrijkere beperkende factor vormen voor economische ontwikkeling. Naast een tekort aan de productiefactoren als energie, grond- en hulpstoffen en kapitaal- en goederen, die een rem op de groei betekenen. Groningen kent nu al, net als andere delen van Nederland, grote aantallen onvervulbare vacatures. Deze zullen toenemen vanwege een krimpende beroepsbevolking: naar verwachting een daling van 150.000 in Noord-Nederland de komende dertig jaar. Tegelijk wordt de ruimte om te ondernemen schaarser. De kantorenmarkt bevindt zich in Groningen én omliggende gemeenten onder frictieleegstand en beschikbare werklocaties zijn grotendeels uitgegeven. Maar ook beperkingen in de beschikbaarheid van capaciteit (voor afname én teruglevering) op het elektriciteitsnet vanwege de energietransitie maakt het voor bedrijven steeds moeilijker om een geschikte locatie te vinden om zich te vestigen of om uit te breiden. Deze knelpunten maken het noodzakelijk om keuzes te maken in het beleid en om focus aan te brengen. Hierop komen we terug in het hoofdstuk Ruimte voor ondernemen en het meerjarenprogramma Ruimtelijke Economie.

4 Economische motor van Noord-Nederland - Regio Groningen-Assen (regiogroningenassen.nl)

5 Zie bijlage 1 voor uitgebreide data en analyse van de Groningse economie

6 EE Entrepreneurial Ecosystem Index 2022

7 SNN_RIS3_2021_2027 - def.pdf

8 Deloitte Fast 50 2022

9 Zie bijlage 1 voor de bijdrage van startups aan de werkgelegenheid in cijfers

ENERGY
ACADEMY
EUROPE

DE GRONINGSE AANPAK EN DE ROL VAN DE GEMEENTE

Ons doel bereiken, dat kunnen we niet alleen. Vanuit de uitgangspositie als economische motor voor Noord-Nederland hebben we een belangrijke taak in het aanjagen van de noordelijke economie. Daartegenover staat enige bescheidenheid als het gaat om de gemeentelijke inzet op de gehele economie binnen de gemeente (bijna 170.000 banen). Kiezen is nodig, om zoveel mogelijk meerwaarde te vinden. Daarom zetten we in op de basis: we weten wat er speelt en waar ondernemers behoefte aan hebben. Accountmanagement en beschikbaarheid van relevante data zijn hiervoor essentieel.

Daarnaast zien we een rol in de grote thema's, die enerzijds economisch en anderzijds maatschappelijk meerwaarde opleveren als we hier extra in investeren. We richten ons op het vinden van collectieve oplossingen en het versterken van de Groningse economie als geheel. Bijvoorbeeld op het gebied van gezamenlijk inkoop, verduurzamen, ontwikkelen of ruimte bieden: hier kunnen we van meerwaarde zijn voor de economie van de gemeente.

Deze economische agenda heeft een sterke relatie met en vormt een uitgangspunt voor andere inhoudelijke beleidsterreinen, zoals werk en inkomen, cultuur, evenementen, onderwijs en opgaves op het gebied van ruimtelijke economie, klimaat, mobiliteit en energie en wonen. Waar we als gemeente investeren in deze thema's kijken we ook of dit in het totaal bijdraagt aan een toekomstbestendige economische ontwikkeling. Niet alleen kwantitatief (aantal banen), maar ook kwalitatief (oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen).

Externe samenwerking

Ondernemers zijn onze samenwerkingspartners als het gaat om oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. We werken daarom regionaal nauw samen met bedrijven en bedrijfsvertegenwoordigers, andere overheden in Noord-Nederland zoals de provincies en noordelijke hoofdstedelijke gemeenten (NG4), de Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij NOM, de onderwijs- en kennisinstellingen.

We doen dit in samenwerkingsverbanden zoals het Akkoord van Groningen, de Koepel en Economic Board Noord Nederland (EBNN). Maar ook met diverse thematische netwerken in het bedrijfsleven en met individuele ondernemers.

Ook nationaal werken we samen aan een toekomstbestendige economie. In het verband van samenwerking met de zes grootste gemeenten van Nederland (G6) werken we met een gezamenlijke economische agenda aan vitale binnensteden, ruimte voor werk, en regionale ecosystemen voor innovatie. We delen ervaringen, leren van elkaar en trekken samen op richting het Rijk. Internationaal zoeken we de samenwerking op verschillende thema's, zoals waterstof, mobiliteit en human capital met Duitsland en Scandinavië.

Als typisch Gronings benoemen we de aanwezige goed georganiseerde netwerken, de korte lijnen en de eigenschap om 'aan te pakken'. Groningse ondernemers durven te doen en voorop te lopen.

Om de juiste randvoorwaarden te kunnen creëren, zodat ondernemers mogelijkheden hebben om te doen en werkgevers hun organisaties en werknemers – duurzaam – verder kunnen brengen, moeten we als gemeente onze voelsprietten op orde hebben en vlot kunnen schakelen wanneer nieuwe kansen en uitdagingen zich voordoen.

PROFILERING

Een herkenbare positie als (inter)nationale kennisstad op het gebied van waterstof, netcongestie en warmtetransport trekt hoogwaardige bedrijvigheid en werkgelegenheid aan en helpt om (Europese) financiering aan te trekken voor infrastructuur en innovatie. Samen met bedrijven en kennisinstellingen maken we kennis toegankelijk en brengen we partijen uit Duitsland en Scandinavische landen bij elkaar. Bijvoorbeeld tussen digitale ondernemers en traditionele energie bedrijven.

ROLLEN

Bij de uitvoering van de economische agenda zijn verschillende rollen te onderscheiden: aanjagen, verbinden, profileren waarin we een meerwaarde voor de economische ontwikkeling kunnen bieden. Daarnaast zijn faciliteren en (mee)financieren van aanvullend belang om dit mogelijk te maken.

Aanjagen: partijen stimuleren om gezamenlijke projecten te starten die bijdragen aan onze gedeelde ambities en deze projecten op weg helpen.

Verbinden: partijen met elkaar verbinden om projecten mogelijk te maken.

Profilieren: vanuit een politiek, dan wel maatschappelijk belang betrokkenheid laten zien bij een project. Economische marketingcampagnes op energie, gezondheid, digitaal.

Faciliteren: kennis (contacten, netwerken) en/of voorzieningen (subsidie, menskracht) beschikbaar stellen om projecten mogelijk te maken.

Financieren: financieren om projecten mogelijk te maken.

FOCUS

Focus van onze activiteiten is noodzakelijk. Door te focussen op thema's maken we onze inzet effectief en gebruiken we onze expertise optimaal. Wanneer die focus samenvalt, zoals we doen in de samenwerking met onze (regionale) partners, dan creëren we een hefboom die onze slagkracht versterkt. Focus is bovendien noodzakelijk: geld en middelen zijn beperkt. Ook de beschikbaarheid van personeel zal in de komende jaren een uitdaging vormen. Door keuzes te maken in wat we oppakken en te experimenteren met nieuwe vormen van samenwerking blijven we de komende jaren effectief.

DE BASIS: DIENSTVERLENING OP ORDE

We zetten sterk in op accountmanagement. Accountmanagers kennen als geen ander de behoefte van ondernemers en zijn actief in de netwerken van ondernemers en kennisinstellingen in Groningen en de regio. De afgelopen jaren is bovendien de samenwerking intern (versneld door corona) gegroeid, bijvoorbeeld tussen het sociaal domein en het economische domein. Deze groei willen we de komende jaren voortzetten om zo onze inwoners en ondernemers nog beter te kunnen helpen.

Van belang is als één gemeente te opereren. Dit biedt efficiëntie en transparantie voor ondernemers.

Daarnaast werken we met gespecialiseerde uitvoeringsorganisaties, zoals bijvoorbeeld Founded in Groningen, Ondernemerstrefpunt (OTP), International Welcome Center North (IWCN), NOM, Campus Groningen of Marketing Groningen. Ieder met zijn eigen specialiteit faciliteren zij ondernemers en/of het Groningse vestigingsklimaat, zodat ondernemers kunnen ondernemen.

Dit doen we ook samen met diverse belangenorganisaties waarbij de bedrijfsverenigingen, het ondernemersfonds en VNO NCW MKB Noord bijzondere aandacht verdienen. Binnen het convenant ondernemend Groningen maken we thema en werk afspraken die recht doen aan de ondernemersbehoefte binnen de verschillende bedrijfsgebieden en delen we ons accountmanagement.

Naast accountmanagement zetten we in op het gebruik van data. Zo hebben we tijdig zicht op ontwikkelingen in de verschillende sectoren, bezoekersbewegingen en groeicijfers, zowel op korte als op langere termijn. Op basis van deze data krijgen we sneller inzicht in (mogelijke) knelpunten, kunnen we betere keuzes maken en de effecten van beleid monitoren.

FLEXIBELE AGENDA – OMGAAN MET HET ONGEWISSE

Ontwikkelingen in de wereld van nu gaan ontzettend snel en zijn ontwrichtend. We gaan steeds meer trendbreuken zien en dit maakt het steeds lastiger om voorspellingen te doen. Dit vraagt om een flexibele, open agenda. Zo kunnen we op korte termijn handelen wanneer de situatie daarom vraagt en kansen pakken waar ze zich voor doen. We durven daarnaast te pionieren om kansen en ontwikkelingen te verkennen. We zetten ons bijvoorbeeld in, binnen het Noord-Nederlandse Start-up in residence programma, om ambitieuze start-ups een kans te geven om op een innovatieve manier maatschappelijke of stedelijke problemen op te lossen. De gemeente is daarbij een launching customer. Een flexibele, open agenda vraagt om het maken van duidelijke en transparante afwegingen. Bij ieder financierings- of ondersteuningsvraagstuk wegen we af of het project/ initiatief bijdraagt aan onze doelstelling (samen werken aan brede welvaart en

een toekomstbestendige economie). Het huidige afwegingskader voor projectsubsidies wordt geactualiseerd.

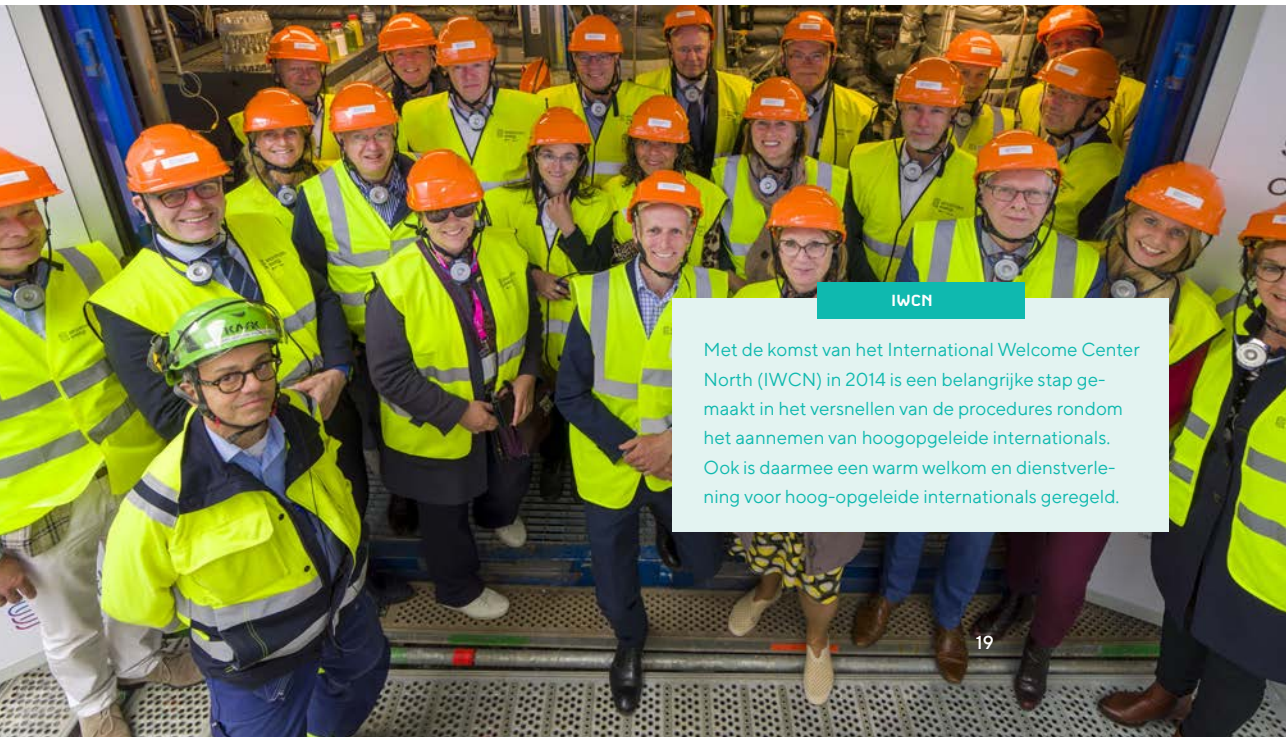
(INTER)NATIONAAL PROFILEREN EN POSITIONEREN

Profilering en positionering zorgen voor zichtbaarheid op nationaal en internationaal niveau, wat Groningen aantrekkelijk maakt voor talent, nieuwe bedrijven en investeerders. We zetten dus actief in op het vergroten van onze zichtbaarheid binnen en buiten de regio. Dit doen we op verschillende manieren. Enerzijds door te kiezen voor een helder profiel en dit gezamenlijk uit te dragen, anderzijds door gerichte lobby op toekomstige wet- en regelgeving.

Dit doen we onder meer in samenwerking met Marketing Groningen, Akkoord van Groningen, Campus Groningen en de NOM. Hierbij is het doel om (inter)nationale bedrijven naar Groningen te halen die binnen de maatschappelijke transitie waarde toevoegen aan onze economie. Daarnaast financieren we Marketing Groningen ook voor het uitvoeren van bezoekerscampagnes, gericht op toerisme en vrij tijdsbesteding. Ook ons internationale werkprofiel en welkomstbeleid voor internationaal talent worden steeds belangrijker voor de ontwikkeling van Groningen. Niet alleen internationals zelf, maar ook

hun eventuele partners krijgen een warm welkom. In deze krappe arbeidsmarkt proberen we alle mogelijke arbeidspotentieel te benutten. Of het nu gaat om hoogopgeleiden of praktijk- en mbo-geschoolden. De gemeente Groningen is een belangrijke speler geworden op het Europees speelveld van innovatieve middelgrote steden. Kansen zijn er met name als het gaat om het aantrekken, ontwikkelen en binden van internationaal talent voor onze kennisinstellingen én voor onze arbeidsmarkt. En op het binnenhalen van projectfinanciering. Naast het aantrekken van financiering voor belangrijke projecten dragen deze financieringen ook bij aan kennisuitwisseling en het opbouwen van een (Europees) netwerk. We zetten dan ook in op de doorontwikkeling van het EU-office in Brussel.

Daarnaast ervaren we dat internationale betrekkingen een belangrijke toegevoegde waarde hebben als het gaat om onze economische speerpunten. Het aangaan en onderhouden van bestuurlijke relaties met omliggende landen Duitsland en Scandinavië staat daarom hoog op onze agenda. De uitdagingen die we voor ons liggen kunnen we simpelweg niet meer alleen oplossen, maar moeten we samen doen. We vinden in deze landen goede (handels) partners.

IWCN

Met de komst van het International Welcome Center North (IWCN) in 2014 is een belangrijke stap gemaakt in het versnellen van de procedures rondom het aannemen van hoogopgeleide internationals. Ook is daarmee een warm welkom en dienstverlening voor hoog-opgeleide internationals geregeld.

GROTE MAATSCHAP- PELJKE TRANSITIE

Centraal in deze agenda staan de onderwerpen energie, gezondheid en digitalisering. Het zijn de thema's waar we sterk in zijn. Ondernemers, kennisinstellingen en overheden werken samen aan toepasbare oplossingen voor huidige en toekomstige vraagstukken. Zowel regionaal, als in nationaal en internationaal verband. Ook zijn het de thema's waarop nu en in de toekomst financiële middelen beschikbaar komen vanuit Europa en Den Haag op het gebied van onderzoek en ontwikkelingen, uitvoeren en opschalen, onderwijs en wetenschap. Kortom, het zijn de thema's van vandaag om te werken aan de wereld van morgen.

GROTE TRANSITIES EN ONZE ECOSYSTEMEN

In Groningen zijn sterk ontwikkelde missie gedreven ecosystemen waarbinnen gewerkt wordt aan oplossingen. Of het nu gaat om kennis, opleidingen, faciliteiten, infrastructuur of netwerken – in Groningen is dit allemaal in onderlinge samenhang aanwezig. De komende jaren zal de focus liggen op het structureren en nog beter op elkaar afstemmen. We willen binnen de ecosystemen witte vlekken invullen, functionaliteiten toevoegen, efficiency verbeteren en onderlinge relaties behouden en versterken door hechtere verbindingen aan te brengen. De ecosystemen bevinden zich niet allemaal in dezelfde ontwikkelfase. Daarom passen we onze inzet aan op wat er nodig is voor een volgende stap.

De energietransitie is gezien de huidige situatie de transitie met de meeste urgentie. Als energieregio beschikt Groningen over alle benodigde kennis, infrastructuur en professionals, zodat de omslag naar een nieuw, duurzaam energiesysteem juist hier een voorbeeld kan zijn voor de rest van de wereld. Regionale innovatiekracht in de energietransitie zorgt in deze sector voor (inter)nationale impact. Samen met partijen als Gasunie, Shell, New Energy Coalition en Groningen Seaports positioneren we Noord-Nederland als centrum van de Europese waterstofbackbone. De Europese Commissie heeft Noord-Nederland aangewezen als eerste hydrogen-valley in Europa – een voorbeeld voor anderen.

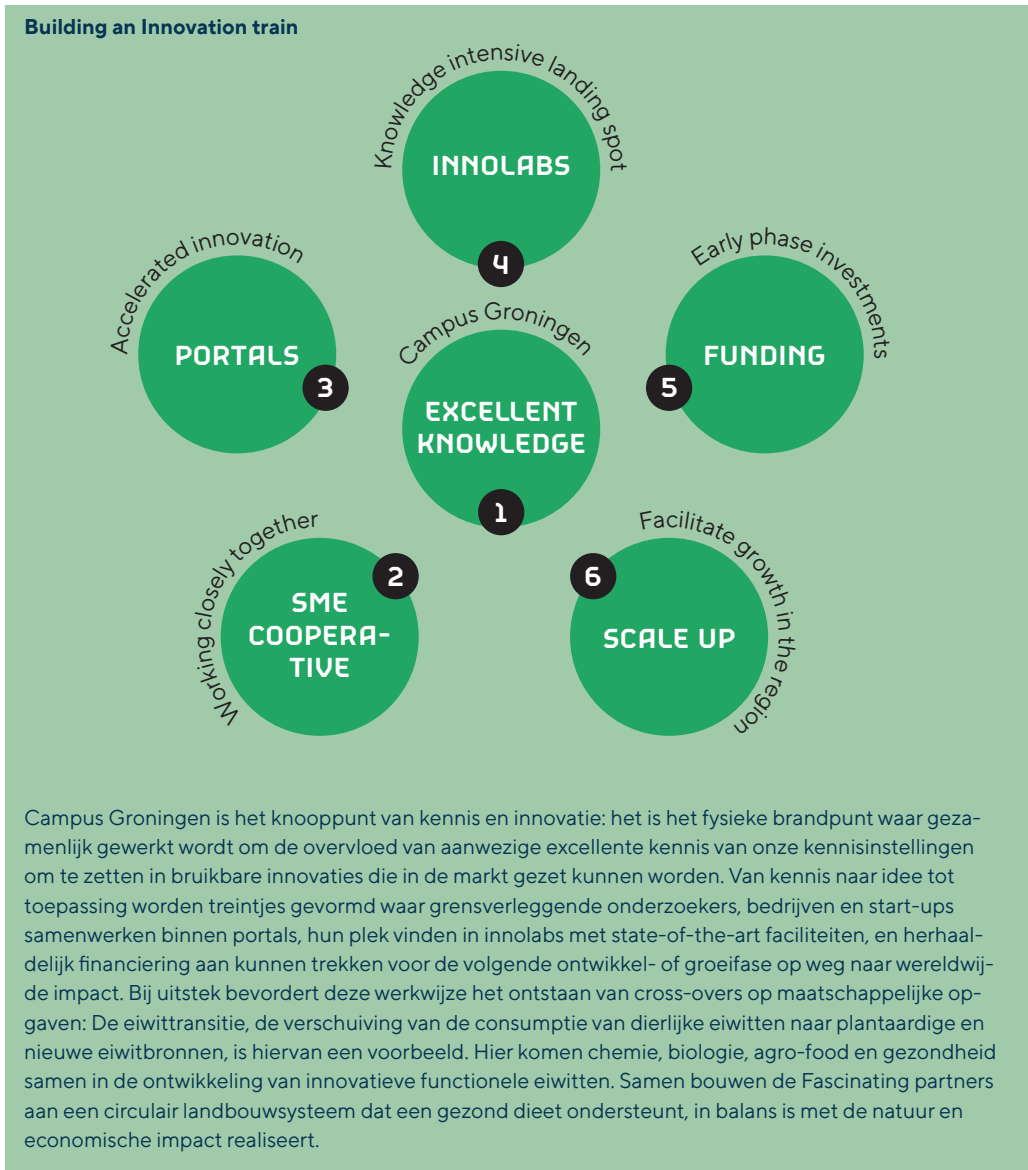
De digitale transitie neemt een bijzondere positie in: Digitalisering is essentieel en niet meer weg te denken bij het oplossen van maatschappelijke uitdagingen en is niet voorbehouden aan de IT-sector. Steeds meer mensen werken niet in IT, maar mét IT als onderdeel van een toekomstbestendige baan. Digitalisering ondersteunt de ontwikkeling van nieuwe en betere zorg, om passende zorg op de juiste plek te leveren en om gepast gebruik te stimuleren. De Europese Commissie beschouwt de duurzame (energie-) en de digitale transitie zelfs als een 'twin transition': twee processen die hand in hand gaan. Tegelijkertijd helpt digitalisering ook de agrarische sector zich sneller te ontwikkelen richting een veilige en duurzame voedselvoorziening. Digitalisering biedt ook kansen voor het aanbieden van kwalitatief goed én toegankelijk onderwijs. Last but not least, digitalisering van bedrijfsprocessen is een must om om te gaan met de huidige krapte op de arbeidsmarkt. Robotisering, maar ook Artificial Intelligence, 3D printing en/of het benutten van Big data zijn slechts een aantal mogelijke oplossingen die hier bedacht en verder uitgerold kunnen worden.

Groningen is de proeftuin voor zorginnovaties met het Universitair Medisch Centrum Groningen en het topklinisch Martini Ziekenhuis. Private initiatieven zoals de Life Cooperative hebben het voortouw genomen om regionale overheden in Noord-Nederland en kennisinstellingen richting te geven in de ontwikkeling van ecosystemen en onderzoeksprioriteiten. Inmiddels telt de Cooperative meer dan 40 bedrijven, 4.000 FTE en genereren zij jaarlijks meer dan EUR 400 miljoen omzet. De focus in de gezondheid ligt inmiddels meer op voorkomen dan genezen en er is door corona een duidelijke behoefte ontstaan om medicijnen lokaal en duurzaam te ontwikkelen en produceren. De gezondheidseconomie is volop in verandering en brengt allerlei nieuwe kansen met zich mee. Ook de voedseltransitie speelt een rol als het gaat om positieve gezondheid.

Binnen deze transities ligt een basis voor duurzame economische ontwikkeling en het versterken van het toekomstig Groningse verdienvermogen. Daarbij zijn ruimte voor bedrijven en een gezonde arbeidsmarkt voor alle opleidingsniveaus belangrijke randvoorwaarden. Hierna gaan we eerst op de drie grote transities in. In het volgende hoofdstuk gaan

we in op toekomstbestendig en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap. Daarin leest u over onze opgaven op het gebied van impactondernemen, circulariteit en innovatie. Tot slot beschrijven we onze inzet op de twee genoemde belangrijke aanvullende randvoorwaarden: een toekomstbestendige arbeidsmarkt en ruimte voor bedrijven.

3.1 ENERGIETRANSITIE

Om de doelstellingen voor beperking van mondiale temperatuurstijging te halen en energieze-kerheid te garanderen moet het energiesysteem ingrijpend getransformeerd worden. Dit biedt uitdagingen én kansen voor Groningse economische bedrijvigheid. Hoge energieprijzen, verduurzamingsopgaven en leveringszekerheid van energie bepalen meer dan ooit het bestaansrecht van ondernemingen. De gevolgen van de maatregelen die op bedrijven afkomen verschillen bovendien sterk per ondernemer.

ONZE ROL

Energielevering en -zekerheid staat als vestigingsvoorwaarde steeds meer onder druk: stijgende energieprijzen, een dichtslibbend stroomnet en strengere duurzaamheidseisen vanuit Rijk en Europa. Met de uitvoering van de economische agenda helpen we samenwerking tussen ondernemers en gebieden in deze transitie en opgaves. Dit doen we met samenwerkingsverbanden als Groningen Stroomt Door en Groningen Werkt Slim. En via

een goede landing van onze taken op toezicht en handhaving in samenwerking met een grootschalige herstructureringsaanpak van onze bestaande (1000 hectare) werklocaties.

Met de uitvoering van de economische agenda versterken we ook het internationale energieprofiel van Groningen én helpen we tegelijkertijd het lokale midden- en kleinbedrijf om van dat internationale profiel en de grote infrastructurele ontwikkelingen te profiteren. Tevens ondersteunen we het Groninger midden- en kleinbedrijf bij het ontwikkelen van een duurzame klimaatneutrale bedrijfsvoering en het verkleinen van de behoefte aan fossiele grond- en brandstoffen. De gemeentelijke ambitie is immers om CO2 neutraal te zijn in 2035.

Naast het vergroten van efficiëntie is een belangrijke rol weggelegd voor het faciliteren van innovatie op het gebied van energie en digitalisering. Tenslotte willen we onze positie als aantrekkelijke vestigingsplaats behouden door, samen met ondernemers, te investeren in klimaat adaptieve energieke bedrijven-terreinen.

OPGAVEN EN ACTIES

1 Ontwikkelen van een samenhangende gebiedsgerichte verduurzamingsagenda voor onze werklocaties

We stellen een uitvoeringsagenda op waarin onderwerpen als energie, klimaatadaptatie, circulair ondernemen en netcongestie een plaats krijgen. We leggen hiervoor de verbinding met het georganiseerde bedrijfsleven. Een gezamenlijke agenda en aanpak kan onze werklocaties versneld toekomstbestendig maken.

2 Voorkomen en tegengaan van netwerkgestie

Voor een gezond vestigingsklimaat in onze gemeente is het belangrijk dat bedrijven genoeg elektriciteit (energie) af kunnen nemen voor hun normale bedrijfsvoering en dat er elektriciteit (energie) beschikbaar is voor uitbreidings- en of verduurzamingsplannen. Door per gebied te streven naar een optimaal evenwicht tussen lokale opwek en lokale afname van energie kan congestie verminderd of voorkomen worden. Dit doen we in het platform Groningen Stroomt Door ('GSD') met o.a. ENEXIS, de bedrijvenverenigingen en de Hanzehogeschool. De eerste pilot(s) zijn begin 2023 van start gegaan.

3 Verminderen van CO₂ uitstoot bij het individuele MKB

In de leveringsketen van producten stellen afnemers steeds strengere eisen aan het beperken van de CO₂ uitstoot door leveranciers. MKB'ers hebben behoefte aan voorlichting over regelgeving en bij het inzichtelijk maken van hun CO₂ footprint om een plan van aanpak te kunnen opstellen. Door bedrijfsbezoeken, het geven van voorlichting op events en aan inkoopafdelingen van grote lokale organisaties geven we inhoud aan dit spoor, in samenhang met Groningen Werkt Slim (GWS). Door de in 2022 sterk gestegen energieprijzen is de urgentie voor verduurzamende maatregelen bij mkb nog duidelijker geworden. Als antwoord daarop is een aanvullend pakket van maatregelen opgesteld. Dat pakket omvat de uitbreiding van de capaciteit van GWS en biedt ondernemers daarnaast aanvullende adviezen en subsidies waarmee we ze helpen om hun energierekening te verlagen. De aanpak staat in samenhang met actie 2, de gebiedsgerichte verduurzamingsagenda.

4 Groningen als internationale kennisstad op het gebied van de energietransitie

De omschakeling naar een CO₂-neutraal energiesysteem binnen enkele tientallen jaren vergt een absurd hoog tempo van innovatie en maatschappelijke verandering. Een herkenbare positie als (inter)nationale kennisstad op het gebied van waterstof, netcongestie en warmtetransport trekt hoogwaardige bedrijvigheid en werkgelegenheid aan en helpt om (Europese) financiering aan te trekken voor infrastructuur innovatie. Samen met bedrijven en de kennisinstellingen maken we kennis toegankelijk en brengen we partijen bij elkaar om crossovers te laten ontstaan. Bijvoorbeeld tussen IT-bedrijven en traditionele energie-gerelateerde bedrijven. Daarnaast maken we zichtbaar wat Groningen in de energietransitie te bieden heeft, zowel in opleidingen als in werkgelegenheid.

5 Ontwikkelen van een groene waterstofeconomie

De wereld omarmt groene waterstof inmiddels als essentieel onderdeel van het grondstoffen- en energieaanbod in een klimaatneutrale toekomst. Groningen is bij uitstek gepositioneerd om in deze duurzame economische ontwikkeling een leidende rol te (blijven) spelen en om groei en werkgelegenheid te realiseren. Voor het aantrekken van fondsen, innovatieve bedrijvigheid en talent is de profilering van Groningen als waterstofhoofdstad van belang. En om te zorgen dat deze ontwikkeling ook neerslaat in de regio verbinden we de grote regionale investeringen en (kennis)infrastructuur met de lokale bedrijvigheid en innovatie-ecosystemen. Met als doel de werkgelegenheid te behouden en vergroten, en tegelijkertijd voldoende personeel hiervoor op te laten leiden. Het is hierbij belangrijk dat Groningen in het ontwikkelen van wet- en regelgeving (inclusief subsidies) haar stem laat gelden in Brussel en Den Haag. We werken samen met de provincie en strategische partners zoals de New Energy Coalition, Groningen Seaports, Gasunie en de onderwijsinstellingen aan het ontwikkelen van een integrale waterstof keten in 'Hydrogen Valley'.

WATERSTOFHOOFDSTAD

Om de waterstofketen te ontwikkelen werken we samen met genoemde strategische partners als de New Energy Coalition, Gasunie en Groningen Seaports. We organiseren uitwisselingen en bijeenkomsten, lobbyen waar nodig en zetten o.a. Marketing Groningen in om Groningen voor het voetlicht te brengen als waterstofhoofdstad van Europa. De kenniseconomie stimuleren we samen met de onderwijsinstellingen op elk niveau, onder andere binnen het project Waterstof Werkt!

3.2 GEZONDHEIDS- ECONOMIE

De komende jaren zullen de zorgkosten nog verder stijgen, de vergrijzing toenemen, ouderen zullen langer thuis blijven wonen en de personeelstekorten in de zorg zullen oplopen. **Ontwikkeling en innovatie binnen de gezondheidssector zijn hard nodig voor een houdbaar zorgsysteem. De (rand)voorwaarden om de transitie van zorg naar gezondheid waar te maken zijn in Groningen aanwezig. Grote werkgevers zijn het UMCG en het Martini Ziekenhuis. Door hun aantrekkingskracht verzamelen zich veel zorg- en gezondheid gerelateerde bedrijven rondom hen. Daarbij zorgen de aanwezigheid van excellente kennisinstellingen, innolabs, proeftuinen en faciliteiten als subsidies/fondsen voor ontwikkeling en innovatie in de sector. Gezamenlijk met en door deze partijen, lokaal, regionaal en nationaal komen we steeds dichterbij meer gezondheid en minder zorg.**

ONZE ROL

De gezondheidseconomie omvat veel diverse organisaties en bedrijven. Zij zijn verschillend georganiseerd en hebben hun eigen belangen. Als gemeente zien we onze rol om deze partijen te verbinden zodat samenwerkingen tot stand kunnen komen en kennis gedeeld kan worden. Specifiek zetten we in op de verbinding tussen bedrijven en organisaties binnen de publieke gezondheidszorg (denk aan ziekenhuizen, jeugdzorg, fysiotherapie). We zien dat zij een bijdrage kunnen leveren aan oplossingen voor de maatschappelijke opgaven waar we voor staan binnen de gezondheidszorg. Ook zetten we in op het binnenhalen van aanvullende fondsen.

OPGAVEN EN ACTIES

1

Samenwerking op het gebied van (ecosysteem)ontwikkeling en innovatie binnen de gezondheids-economie versterken.

- We stimuleren het gezamenlijk oppakken van kansen en uitdagingen. We doen dit door partijen met elkaar te verbinden en door financieel bij te dragen aan projecten en de totstandkoming van projecten. Acties die we onder andere uitvoeren zijn:
- We ondersteunen de LifeCooperative en de ontwikkeling van deze coöperatie. Gevestigde en startende ondernemers uit heel Noord-Nederland worden binnen dit netwerk gefaciliteerd om nieuwe kennis op te doen en gezamenlijk nieuwe technologieën en innovaties te ontwikkelen.
- We kijken niet alleen naar regionale samenwerking en mogelijkheden tot financiering, maar ook naar de nationale en Europese kansen. Samen met partijen binnen het ecosysteem ondersteunen we projecten, bijvoorbeeld vanuit het Pharma NL fonds, om de gezondheidseconomie verder te brengen.
- Om deze stappen te kunnen zetten is het van belang dat de rest van de wereld weet wat Groningen, en Noord-Nederland te bieden heeft. Daarom werken we gezamenlijk aan een betere profilering.

PHARMA NL

De Europese Pharma NL groeifondsaanvraag is geaccepteerd en voor de komende jaren zal er 80 miljoen euro geïnvesteerd worden om nieuwe ontwikkelingen in de gezondheidszorg en verduurzaming van de industrie te bevorderen. Vanuit de LifeCooperative zijn er in>NNL bedrijven die vanaf ontwikkeling, toepassing technologie, productie, testen en toegang tot patiënten de hele keten kunnen bedienen. De 80 miljoen zal een veelvoud aan investeringen opleveren.

2

Bijdragen aan verbetering (efficiëntie, kostenbesparingen) van het huidige gezondheidssysteem.

We faciliteren dat het bedrijfsleven in samenwerking met kennisinstellingen en zorginstaties oplossingen kan ontwikkelen voor veranderingen in het huidige Nederlandse zorgsysteem. Digitalisering en data-toepassingen zijn instrumenten die kunnen bijdragen aan kostenbesparingen en het verhogen van efficiency in de zorg. Denk aan serious games (middels VR-bril) om kinderen in beweging te krijgen of om mentaal gezond te blijven. We vertalen de ambities uit de gezondheidsagenda naar bijdragen vanuit economisch perspectief. Zo werken we samen, vanuit diverse oogpunten, aan de opgave 'van zorg naar (positieve) gezondheid'.

PCH ECOSYSTEEM

Binnen het ecosysteem werken partners samen om zorg- en preventie gerelateerde e-Health innovaties te versnellen en economische kansen te genereren. Het structureel versterken, verbreden en verdiepen van inwonerinteractie binnen het PCH Ecosysteem is één van de doelstellingen. Door goed de behoefte en ideeën van inwoners op het gebied van gepersonaliseerde zorg en preventie in kaart te brengen, verwachten we de maatschappelijke impact van innovaties te vergroten.

FASCINATING

Door samenwerking tussen bedrijven, overheden en kennisinstellingen, stimuleren we innovaties en marktkansen op het gebied van Gezondheid, Voedsel, Circulaire Economie en Agri-business op (inter)nationale schaal. Partijen binnen Fascinating realiseren de ambities: voor regeneratieve landbouwproductiemethoden, milde verwerking en voedingsproducten met een positief effect op onze gezondheid. Deze veranderingen bereiken we alleen met de juiste samenwerking richting afnemers en consumenten.

3

Groningen en Noord-Nederland als gezondheidsregio en innovatiehotspot van Nederland op de kaart zetten

We onderzoeken hoe we deze ambitie in de lifesciences en preventie&zorg waar kunnen maken, samen met onze partners. We zoeken bijvoorbeeld verbinding met Fascinating, via onze Voedselagenda. We focussen op de kansen voor bedrijven op de ontwikkeling van duurzame en innovatieve voedselingredienten en voedingsproducten. Hier ligt ook de verbinding tussen gezondheid en circulariteit.

4

We werken samen met onze stakeholders aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt waarmee we (groei) ambities behalen.

Samen met de LifeCooperative ontwikkelen we een Human Capital Agenda om te waarborgen dat in de toekomst voldoende, kwantitatief en kwalitatief, personeel op alle opleidingsniveaus beschikbaar is zodat we uitvoering kunnen geven aan de eerste twee genoemde opgaven.

3.3 DIGITALE ECONOMIE

Groningen kent een sterk ontwikkelde IT-sector, hoogwaardige digitale infrastructuur en een ecosysteem waarin onderwijs, bedrijfsleven en overheden met elkaar samenwerken op het gebied van digitalisering. Naast de ontwikkeling van technologie is er in het Groningse ecosysteem nadrukkelijk oog voor de praktische toepassing van techniek én wat dit betekent voor mensen. Groningse onderwijsinstellingen bieden hiervoor een breed aanbod aan IT-opleidingen op wo-, hbo- en mbo-niveau en zijn leverancier van een grote pool van talent met aantrekkingskracht voor diverse werkgevers. Naast grote nationale en internationale bedrijven in deze sector kent Groningen daarom ook relatief veel jonge IT-georiënteerde startups en scale-ups. Als regionaal centrum is Groningen bovendien de vestigingsplaats voor aantrekkelijke IT-georiënteerde (semi)overheidsorganisaties zoals de Belastingdienst, de RDW en DUO. Tezamen bieden deze werkgevers een breed spectrum aan uitdagende banen in IT.

ONZE ROL

Digitalisering vraagt om een veelomvattende aanpak en samenwerking met een groot aantal partners. We zetten in op koplopers (onderzoek, innovatie, valorisatie, startups, scaleups) en op het brede MKB. Onder de slogan 'Everybody one level up' willen we dat iedereen mee kan doen, bedrijven, organisaties en bewoners. We versterken de noordelijke samenwerking met eerste lijnorganisaties, brancheorganisaties, provincies en gemeenten. Dit doen we door de organisatiekracht te versterken, samenwerken te stimuleren, te verbinden en van elkaar leren. In onze economische marketing positioneren we Groningen als dé hoofdstad van een digitaal vooroplopende regio.

We hebben vijf opgaven geformuleerd die we samen met maatschappelijke organisaties, bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en inwoners gaan aanpakken. Dit doen we op verschillende niveaus.

OPGAVEN EN ACTIES

1

De samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheden in het Digitale Ecosysteem Noord-Nederland ('Noorden Digitaal') versterken.

Door het afstemmen van regionale digitaliserings agenda's creëren we regionale slagkracht op nieuwe initiatieven versterken we de samenwerking in de lobby inzet richting Haagse en Europese (stimulerings-) fondsen.

2

Ondersteunen kennisontwikkeling en nieuwe initiatieven op het snijvlak van Digitaal en Health of Energie.

Met deze slagkracht en onze positie als kennisstad scheppen we een omgeving waarin bedrijven, wetenschappers, en studenten werken aan de ontwikkeling en inzet/valorisatie van nieuwe technologieën, producten, diensten en processen, zoals kunstmatige intelligentie, machine learning en data-gestuurd werken. Onderdeel van deze opgave is de absorptie van de kennis door bedrijven en organisaties vanuit een brede invalshoek en in de snijpunten met andere thema's en sectoren (energie, zorg, techniek).

Samen met de 3 noordelijk provincies en 4 steden (Leeuwarden, Assen, Emmen, Groningen) komen tot een agenda voor digitalisering de komende jaren als basis voor nieuwe initiatieven en projecten in Noord-Nederland, lobby richting Den Haag en Brussel en aanvragen fondsen (JTF, EFRO, Digital Europe).

3 Digitalisering van Groningse MKB-bedrijven.

Versnelde digitalisering is zowel motor van arbeidsproductiviteit als verduurzaming en nodig voor wendbare toekomstbestendige werknemers. Het versterken van cyberweerbaarheid van bedrijven is van groot belang. Onze ambitie is om Groningen de meest digitaal veilige regio van Nederland te maken in 2030.

4 Het vergroten van de IT talentpool

Hiertoe ondersteunen we initiatieven die zich richten op het vasthouden van jong talent, aantrekken van ervaren IT-ers en internationals, bijscholing van zij-instromers en omscholing van mensen vanuit een uitkering.

5 Promoten van Groningen.

Tweede stad van Nederland op het gebied van digitalisering. Groningen biedt volop werk- en carrièrekansen in de digitale economie, een fantastisch vestigingsklimaat voor bedrijven én (jonge) werkzoekenden, in Nederland en daarbuiten.

DE IT-ACADEMY

Ruim 5 jaar geleden als onderdeel van de Hanzehogeschool opgericht met steun van gemeente en provincie Groningen – richt zich op om- en bijscholing van werknemers in de IT-sector. Met steun van de gemeente is een nieuw traject opgezet 'Make IT Work'. In 2022 zijn 41 mensen omgeschoold naar een baan in de Noordelijke IT-sector, waarbij ze gegarandeerd een baan kregen bij ondernemers die zich bij het project aansloten.

MUSIC X TECH

Conferentie Music x Tech. Kortweg: MXT. Een speciale conferentie voor ondernemers uit de technologische en creatieve sector tijdens ESNS. Zo'n tweehonderd innovatieve ondernemers en investeerders uit acht verschillende landen kwamen naar Groningen om te netwerken, te ontmoeten, te delen, te leren en te genieten van het conferentie programma met de laatste ontwikkelingen op gebied van tech en creativiteit. Het draait om het maken van betekenisvolle verbindingen, zowel in formele als informele settings, zodat dit bedrijven in Groningen en omstreken verder helpt te groeien en te ontwikkelen. Maar ook om Groningen op de kaart te zetten als de plek waar je moet zijn op het gebied van creativiteit en tech. Deze conferentie hebben we samen met ondernemers en andere partijen uit de regio opgezet wat voor veel commitment en enthousiasme zorgde.

TOEKOMST-
BESTENDIG
MAATSCHAP-
PELIJK VER-
ANTWOORD
ONDERNEMER-
SCHAP

We zien in toenemende mate dat bedrijven zich verbinden aan de Sustainable Development Goals, die worden gezien als een voorwaarde voor goed ondernemerschap. Dit zijn 17 duurzame ontwikkelingsdoelen die in 2015 door alle lidstaten van de Verenigde Naties zijn aangenomen en die voor de periode tot 2030 de wereldwijde duurzaamheidsagenda vormen. We hebben hierover in bijlage 3 informatie opgenomen. Om de doelen te behalen is ieders bijdrage nodig. Parallel aan de eerder genoemde grote transitie, is het daarom vanzelfsprekend dat we als gemeente inzetten op een algehele verduurzaming en bestendiging van het ondernemersklimaat. De verschillende aspecten die hier bij komen kijken lichten we in dit hoofdstuk toe. Achtereenvolgens zijn dit:

- De ondersteuning van het impact- en circulair ondernemerschap;
- Het aanwakken van innovatie;
- Het toekomstbestendig maken van de arbeidsmarkt, en;
- Het creëren van ruimte voor ondernemers.

Een van de acties die bij kunnen dragen aan toekomstbestendig en maatschappelijk verantwoord ondernemerschap is Start-up in residence: een programma van zes maanden waarin startups nieuwe

en innovatieve manieren bedenken om maatschappelijke problemen en (stedelijke) uitdagingen aan te pakken. Zij krijgen intensieve coaching en training. Partners van het programma zijn overheden en (grote) bedrijven die onderwerpen aandragen. Zij worden 'launching customer' van de meest kansrijke oplossingen van de uitdagingen.

Daarnaast is onderzoek en innovatie essentieel voor het behouden en verbeteren van onze toekomstige welvaart. Gezamenlijke inzet is nodig op investeringen in onderzoek en innovatie door bedrijfsleven én overheid en het stimuleren van het ontstaan van innovatief ondernemerschap én ondernemende onderzoekers.

Uitdagingen zijn ook de krampes – zowel op de arbeidsmarkt als in de beschikbare ruimte voor ondernemen. Op alle niveaus en in alle branches is een dringende behoefte aan extra mensen.

Het gaat dan niet alleen om fysieke ruimte voor bedrijven, die goed zijn voor (de economie van) Groningen, maar ook om ruimte voor kwalitatief goede werkgelegenheid.

Met onze inzet op deze onderwerpen werken we niet alleen aan economische groei, maar slaan we ook de weg in naar brede welvaart!

4.1 IMPACT- ONDERNEMEN

Impact ondernemen levert een belangrijke bijdrage aan de maatschappelijke doelen die wij als gemeente nastreven. Het ondersteunen en samenwerken met deze vorm van ondernemerschap biedt ons daarmee een breder palet aan mogelijkheden om te komen tot een eerlijke en inclusieve samenleving. We geven daarom extra aandacht aan ondernemers die met hun bedrijf bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke, sociale of milieuproblemen.

De afgelopen 4 jaar hebben we met het actieprogramma Ondernemen met Impact hier al de eerste stappen voor gezet. Dit heeft geresulteerd in een stevig netwerk in en rond Groningen, dat er

voor zorgt dat impact ondernemerschap groeit, aanhaakt bij nationale initiatieven, en bijdraagt aan verschillende sociaal maatschappelijke en duurzame doelstellingen.

Wanneer we onze plannen naast de Sustainable Development Goals leggen, zien we dat we met onze inzet bijdragen aan het verminderen van armoede, het verbeteren van gezondheid en welzijn, kiezen voor eerlijk werk en economische groei, en de vermindering van ongelijkheid. Zo blijven we ons ook in de toekomst inzetten voor een economische ontwikkeling in lijn met onze bredere maatschappelijke ambities.

OPGAVEN

1 Toegang tot gemeente vereenvoudigen

In de komende jaren bouwen we dit netwerk uit door voor deze ondernemers één gemeentelijke ingang te bieden van waaruit de verbinding kan worden gelegd met de verschillende directies die werken aan impact ondernemen.

2 De slagkracht van het bestaande ecosysteem vergroten

We versterken de onderlinge samenhang van impactondernemers. Voor het vergroten van de eigen slagkracht én om best-practices en succesverhalen onderling te delen. Om dit netwerk van impact ondernemers verder te versterken onderzoeken we of er een samenwerking te vormen is van grotere bedrijven die een voorloperfunctie wil bekleden. We doen dus nadrukkelijk ook een beroep op het bedrijfsleven om een volgende stap te zetten richting maatschappelijk verantwoord ondernemerschap. Samen komen we verder!

3 Impactbedrijven ondersteunen via het eigen inkoopbeleid

Door zorgvuldig te kijken naar de manier waarop we inkopen en onze aanbestedingen in de markt zetten, kunnen we maatschappelijke meerwaarde creëren en ondernemerschap stimuleren. De gemeente kan daarnaast een faciliterende rol spelen in de vestiging van impact ondernemerschap op innovatieve hotspots zoals Campus Groningen, of nieuw te ontwikkelen broedplaats-locaties elders in de gemeente.

4 Zoeken naar nieuwe werkwijzen

Tot slot verkennen we het gebruik van Social Impact Bonds, om nieuwe bedrijfsmodellen voor het sociaal ondernemerschap te ontsluiten.

WIE WORDT VERSTAAN ONDER IMPACT ONDERNEMER?

Met dit programma richten wij ons op alle ondernemers die een bijdrage willen leveren aan de maatschappelijke doelen waar wij als overheid voor staan. Dit zijn daarmee de Sociaal Ondernemers in onze gemeente, maar ook alle andere bedrijven die op hun eigen wijze een volgende stap willen zetten richting Maatschappelijk Verantwoord Ondernemerschap.

4.2 CIRCULAIRE ECONOMIE

Een circulaire economie biedt kansen voor het Groningse bedrijfsleven. Het maakt bedrijven minder afhankelijk van de import van steeds duurder wordende en (kritieke) grondstoffen, ze voldoen beter aan de steeds hogere duurzaamheidseisen die stakeholders stellen en het stimuleert innovatie en nieuwe business- en verdienmodellen. Daarnaast ontstaan er door circulair ondernemen baankansen voor mbo-opgeleide en praktisch geschoolde talenten in de regio.

De gemeente Groningen wil in 2030 afvalvrij zijn. Dat houdt in dat al het afval omgezet wordt in hoogwaardige grondstoffen voor nieuwe producten. Voorts hebben we de ambitie om 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken in 2030 en in 2050 volledig circulair te zijn. We streven naar een volledig circulaire economie, in alle sectoren, omdat we het nodig vinden om binnen de grenzen te blijven van wat onze planeet aankan én binnen de grenzen van wat maatschappelijk verantwoord is. Uit onderzoek door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) is naar voren gekomen dat Bouw, Water en Sanitatie, Afval, Voedsel en Energie kansrijke circulaire thema's zijn voor de gemeente Groningen. Het onderzoek is de basis geweest voor 'routekaart circulaire economie' en de bijbehorende uitvoeringsagenda. We maken de volgende stap in de uitvoering door te werken

aan de antwoorden op de vragen: welke economie hebben we nodig als we uitgaan van circulair? Hoe verbinden we voedselproductie aan ondernemers/klanten in de stad? Hoe benutten we reststromen van bedrijven voor de stad (restwarmte)?

ONZE ROL

Recent is onderzoek gedaan door het consortium 'Noord-Nederland Verdient Circulair (NNLVC)' naar het Noord-Nederlandse ecosysteem voor circulaire economie. Het onderzoek biedt aanknopingspunten voor de inzet van de gemeente vanuit economisch perspectief om de transitie van een lineaire naar een circulaire economie te versnellen.

We kijken niet alleen naar onze eigen gemeentelijke bijdrage aan de ambities uit het rapport. We zien ook kansen bij de (semi)-overheidsinstellingen in onze gemeente. Daarnaast kunnen we een aanjagende en ondersteunende rol vervullen richting het bedrijfsleven. Door te verbinden: afval van de één is grondstof van de ander – maken van netwerken en samenwerkingen.

OPGAVEN

1 Het Groningse circulaire (MKB)-ecosysteem verder en sneller ontwikkelen.

Het stimuleren en ondersteunen van netwerkvoering, kennisdeling en profilering rondom circulair ondernemen.

2 MKB-ondernemers informeren, inspireren en activeren om aan de slag te gaan met Circulaire Economie.

- We bieden ondersteuning bij het organiseren van CIRCO-demo's en tracks voor het bedrijfsleven waarmee ze getraind worden om circulaire producten, diensten en businessmodellen te ontwikkelen. We faciliteren challenges en events waar o.a. best practices worden gedeeld, koplopers en aanjagers een podium krijgen en startups en studenten worden uitgedaagd om met oplossingen te komen voor circulaire vraagstukken.
- Verbindende rol tussen circulaire bedrijven en inkoop gemeente Groningen. We staan in nauw contact met bedrijven die circulair ondernemen en brengen ze in contact met de gemeentelijke organisatie. Start up in Residence.

CIRCULARITEIT

Wij werken aan duurzame en toekomstbestendige bedrijventerreinen. Circulariteit vormt daarin een middel om deze doelstelling te realiseren. Bedrijventerreinen vormen een belangrijke bron van grondstoffen- reststromen die momenteel nog niet circulair benut worden. Een analyse op de bedrijventerreinen Euvelgunne en Winschoterdiep bijvoorbeeld geeft een goed beeld over de afval- en reststromen en de aanwezige CE-potentie. In samenwerking met de bedrijvenverenigingen en de provincie Groningen verkennen we hoe we onderlinge uitwisseling van afval- en reststromen kunnen realiseren.

4.3 GRONINGEN: KENNIS EN INNOVATIE

Onderzoek en innovatie zijn essentieel voor het behouden en verbeteren van onze toekomstige welvaart. Fundamenteel en toegepast onderzoek op hoog niveau zijn nodig om de kennis te creëren die kan leiden tot innovaties. Radicale innovaties in producten, processen en systemen zijn nodig om bijvoorbeeld de overgang te maken van zorg naar positieve gezondheid, en om deze betaalbaar te houden. Dit kan alleen door gezamenlijke inzet op investeringen in onderzoek en innovatie door bedrijfsleven én overheid en door het stimuleren van het ontstaan van innovatief ondernemerschap én ondernemende onderzoekers.

Samen met onze partners van het Akkoord van Groningen ontwikkelen we een nieuw type locatie waar onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven, waaronder het regionale MKB, kennis, expertise en bedrijvigheid bij elkaar brengen. Het worden gebieden waar MBO- vakmensen worden opgeleid voor een duurzaam, gezond en welvend Noord-Nederland, in samenwerking met bedrijven. Ook hier zoeken we de aansluiting op de Groningse thema's Vitaliteit (rondom Kardinge) en Duurzaamheid (op de Suikerzijde). Tenslotte gaan we investeren in het gebied rondom het Martini Ziekenhuis zodat die locatie zijn potentie als knooppunt voor medische bedrijvigheid verder kan ontwikkelen.

Voor deze gebieden activeren we met inzet van beperkte gemeentelijke middelen publieke cofinanciering vanuit publieke fondsen, zoals het Nationaal Groeifonds, Just Transition Fund (JTF), Nationaal Programma Groningen (NPG) We onderzoeken, binnen het specifieke karakter van een gebied, hoe de samenwerking met het bedrijfsleven de meeste (maatschappelijke) waarde kan opleveren.

In samenhang vormen bovenstaande (stedelijke) innovatie- en samenwerkings 'hotspots' een zwaartepunt voor de bredere regionale en thematische ecosystemen. Zo werken de groene chemie clusters in Delfzijl en Emmen bijvoorbeeld intensief samen op het gebied van onderzoek en talentontwikkeling met de technische faculteiten van de Rijksuniversiteit Groningen. Deze regionale ecosystemen

hangen samen en versterken elkaar. De komende jaren bouwen we dit uit en leggen we, met ondernemerschap als centrale focus, verbindingen tussen regionale ondernemers én met andere locaties in de regio waar concentratie van innovatie-activiteiten logisch plaats kan vinden. Daarbij zoeken we gezamenlijke projecten en grote programma's waarvoor we publieke cofinanciering inzetten.

Campus Groningen neemt een centrale positie in binnen het Groningse kennis- en innovatie-ecosysteem. Het is sinds 2019 erkend als een campus van nationaal belang met haar twee locaties op Zernike en op en rond het Universitair Medisch Centrum Groningen (Healthy Ageing Campus). Op de campuslocaties krijgen nieuwe en bestaande bedrijven toegang tot onderzoekers, toponderwijs, talent en faciliteiten. Dagelijks komen meer dan 70.000 mensen samen om te leren, werken, onderzoeken, ontwikkelen en zorg te verlenen. De Campus was de afgelopen jaren één van de snelst groeiende campussen van Nederland. Ook de komende jaren voorzien we sterke aantrekkingskracht op bedrijven, talent en samenwerkingsverbanden/projecten. Daarom continueren we de financiering van het campus management voor het versterken van community management en gemeenschappelijk dien-

INNOVATIE

Innovatie komt tot stand op regionaal niveau binnen kennis- en innovatie-ecosystemen. Dit zijn netwerken waarin ondernemers, onderzoeks- en onderwijsinstellingen en overheden samen werken op dit gebied. Groningen heeft als internationale kennisstad alles in huis voor het laten floreren van innovatie met economische en maatschappelijke waarde¹⁰. De sterke concentratie van onderzoeks- en kennisinstellingen, bedrijven, in combinatie met state-of-the-art fysieke infrastructuur scheppen gezamenlijk de optimale omstandigheden waar kennis, talent en kapitaal elkaar ontmoeten en co-creëren. Die infrastructuur bestaat naast een goede bereikbaarheid en werklocaties ook uit gemeenschappelijke plekken voor fieldlabs, pilotfabrieken, en incubators.

sten op de campus. Om het potentieel van Campus Zernike ten volle te benutten werken we samen met Campus partners aan de totstandkoming van een nieuwe ontwikkelvisie voor locatie Zernike waarin we ontmoeten, onderzoeken, leren, wonen en ondernemen combineren in een aantrekkelijke omgeving.

Samen met Founded in Groningen creëren we een klimaat waarin ondernemers kunnen starten en innoveren: zo kunnen zij van enkel een idee tot een succesvol bedrijf groeien. Groningen staat inmiddels op de kaart als startup locatie: voor het tweede achtereenvolgende jaar is Groningen in Nederland de regio met de hoogste banengroei bij startups. Ongeveer 200 startups hebben inmiddels zo'n 3300 banen gecreëerd.¹¹ Maar ook in Drenthe en Friesland ontplooiën zich nieuwe ideeën en initiatieven. Het is daarom tijd voor een volgende fase voor dit entrepreneurial ecosysteem waar binnen founders, investeerders, angels, mentoren, universiteiten en accelerators samenwerken, met support van landelijke en regionale overheden uit heel Noord-Nederland. Door het verbinden van deze Noord-Nederlandse systemen voor startup initiatieven faciliteren we de creatie van nieuwe, innovatieve start-ups. Door massa en kwaliteit te creëren wordt onze regio aantrekkelijker voor investeerders.

Ook de creatieve sector is onderdeel van onze kenniseconomie, biedt kansen en uitdagingen voor jong talent en versterkt het innovatievermogen van onze gemeente. Zeker als het lukt om onverwachte verbindingen te leggen waarbij er verrassende oplossingen kunnen komen voor vraagstukken op het gebied van voedselproductie, klimaatadaptatie, circulaire economie en gezond oud worden. Zo'n 4% van de werkgelegenheid in de stad bevindt zich in de creatieve industrie. We hebben het dan over de sectoren creatieve zakelijke dienstverlening, cultureel erfgoed, kunst en media en Entertainment. We koppelen de creatieve industrie aan het bedrijfsleven zodat er nieuwe verbindingen kunnen ontstaan. Dit zijn twee groepen die niet automatisch met elkaar kennis maken en ook niet altijd weten waar ze elkaar kunnen vinden. Vanuit gesprekken met verschillende ondernemers en bedrijvenverenigingen komt vaker naar voren dat ze wel eens een creatief vraagstuk hebben maar niet weten wie ze kunnen benaderen. Het doel is daarom om nieuwe verbindingen te leggen om zo oplossingen te vinden voor (maatschappelijke) vraagstukken en daarmee meer werkgelegenheid/ opdrachten te creëren voor de sector en een groter innovatievermogen van de regio.

OPGAVEN

- 1 **Verbinden van het Noordelijk ecosysteem voor startups en scaleups: massa en kwaliteit**
- 2 **Versterken van brede kennis- en innovatie infrastructuur voor onderzoek, onderwijs en bedrijfsleven binnen de gemeente, met verbinding naar de regio**
- 3 **Innovatie en creatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken door (onverwachte) verbindingen tussen creatieve ondernemers en andere bedrijven**

H2-EVENT TIJDENS ESNS

Tijdens Eurosonic Noorderslag worden culturele en creatieve initiatieven verbonden aan innovatie en technische ontwikkelingen uit de technische industrie. Dit jaar gebeurde dat met een speciaal ingerichte Waterstof Experience Center op de Grote Markt, waarin bezoekers zicht konden laten informeren. Het was het eerste event in de openbare ruimte dat draaide op een waterstof-aggregaat. De gemeente Groningen heeft al twintig wagens, apparaten en machines die op waterstof functioneren en dat breidt komende jaren uit.

4.4 TOEKOMSTBESTEN- DIGE ARBEIDSMARKT

De arbeidsmarkt in de regio is momenteel ongekend krap.¹² Op alle niveaus en in alle branches is een dringende behoefte aan extra mensen. Het tekort aan gekwalificeerde mensen maakt dat een deel van de werkgevers aangeeft daardoor belemmeringen bij de productie of dienstverlening te ervaren. Deze krapte werkt door in de maatschappelijke transitie waar we voor staan. Zo vraagt de energietransitie om extra vakmensen van alle niveaus, en door de groeiende zorgbehoefte is de zorg nu al sterk overbelast.

In de toekomst zullen ontgroening en vergrijzing verdere druk zetten op de omvang van de beroepsbevolking in onze regio. Tegelijkertijd verandert de aard van de werkgelegenheid. Werknemers hebben nieuwe vaardigheden nodig omdat hun werkzaamheden veranderen, onder invloed van digitalisering, robotisering, en de opkomst van nieuwe sectoren en bedrijfsmodellen, die we nu nog niet goed kunnen voorspellen.

Ook de arbeidsmarkt maakt een transitie door, die parallel verloopt aan de hierboven geschetste transitie: het personeel van de toekomst moet

wendbaar, duurzaam en flexibel zijn, om de transitie mogelijk te maken. De krapte is dusdanig groot dat we het ons niet kunnen veroorloven om doelgroepen en oplossingen links te laten liggen. Er ligt een opgave om talent voor de regio te werven, scholen, behouden en te ontwikkelen. Alleen met voldoende en gekwalificeerd personeel is er zicht op gezonde economische ontwikkeling.

Onze rol bestaat uit: bedrijven helpen formuleren wat hun vraag is als het gaat om toekomstbestendig ondernemen; het verbinden van bedrijfsleven en kennisinstellingen om tot de juiste opleidingen voor de toekomst te komen. We werken samen met werkgevers om zoveel mogelijk mensen eerlijk en betekenisvol werk te bieden. Onze focus ligt bij de werkgelegenheid op de thema's energie, gezondheid en digitaal. Hierbij hebben we expliciet aandacht voor het werven én opleiden van praktijk- en mbo-geschoolde medewerkers en voor hun duurzame inzetbaarheid. Dit zijn immers de mensen die nu én in de toekomst een belangrijk deel van de beroepen uitoefenen die de transitie mogelijk maken.

OTP

'Stichting Ondernemerstrefpunt (OTP) verbindt onderwijs en bedrijfsleven in de arbeidsmarktregio Groningen. Dit doen zij door de organisatie van loopbaan oriëntatie activiteiten in het VO en MBO (CheckTheBizz). Hierbij maken leerlingen laagdrempelig kennis met en voeren opdrachten uit voor het lokale MKB. Ook hun docenten worden uitgedaagd via docentstages up to date blijven van de ontwikkelingen in het bedrijfsleven. Hiernaast organiseert het OTP met partijen zoals NEC, Campus Groningen en het IWCN carrière events voor het MBO, HBO, WO en zelfs Oe-krainers onder de naam 'Meet Your Future'. En samen met ons eigen Talent Perron organiseren ze praktische beroepsoriëntatie activiteiten voor zij-instromers onder de naam Check the New Bizz.'

OPGAVEN

1 Voorlichting geven aan mkb'ers en hen helpen bij de inventarisatie van hun toekomstige arbeidsmarktbehoeftes.

Onder andere met het OTP verbeteren we de verbinding tussen onderwijs en arbeidsmarkt zo dat vraag en aanbod beter en in een vroeger stadium aansluiten. Daarvoor continueren we succesvolle campagnes, zoals die voor vakkrachten in de energiesector, met Marketing Groningen en New Energy Coalition. Bovendien versterken we de leer- en ontwikkelcultuur bij mkb-bedrijven, zie het kader hieronder.

2 Werkgevers verbinden met het totale aanbod aan arbeidspotentieel.

Denk aan mensen met een zekere afstand tot de arbeidsmarkt, internationals of nieuwe wervingsmethodes. Onbekend maakt onbemind. Met de juiste voorlichting en passende ondersteuning kan een geschikte werkomgeving ontstaan, waarin tot dan toe ongeziene talenten tot hun recht komen en van waarde zijn. Door een gebiedsgerichte aanpak waarin Economische Zaken en Werk & Participatie samenwerken, creëren we (laagdrempelige en passende) werkgelegenheid in de verschillende gebieden van de gemeente, waarin ongezien talent wordt gekoppeld aan lokale ondernemers. Deze aanpak is met name geschikt voor praktisch geschoolden. Het Talentperron is de plek waar ongezien talent met alle carrièrevragen terecht kan en hulp krijgt richting een (nieuwe) baan of opleiding. Met Werk In Zicht denken we met werkgevers mee aan een oplossing voor hun tekort aan vakmensen (bepalen van de vraag).

3 Groningen is een internationale stad, met nu al een grote aantrekkingskracht voor internationaal talent.

Daarop bouwen we verder, en dat is ook nodig om bepaalde moeilijk vervulbare vacatures in te kunnen vullen.¹³ Met bijvoorbeeld het project Make It In The North en de omvattende dienstverlening van het International Welcome Center North is Groningen goed opgesteld. Hier is winst te behalen, door bijvoorbeeld werkgevers te stimuleren om meer vacatures in het Engels te plaatsen.

4 Het opstellen en uitvoeren van programma's op het gebied van Human Capital en een Leven Lang Ontwikkelen en het verwerven van subsidies en fondsen daarvoor.

Zo nemen we deel aan het programma Werken aan Ontwikkeling en een Regionaal Plan voor een rechtvaardige transitie (JTF). Daarnaast werken we met provincies en andere Noordelijke arbeidsmarktregio's aan een gezamenlijke Human Capital Agenda.

MAKE IT IN THE NORTH

Make it in the North zorgt ervoor dat in het Noorden aanwezig internationaal talent aan het werk gaat bij het noordelijke MKB. Het is een project van gemeente Groningen in samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen en overheden uit Groningen, Friesland en Drenthe.

KONNECT

Konnect-project 'Experimentontwikkeling Leer- en Ontwikkelcultuur'.¹⁴ Met dit project willen we het (in) formele leren gedurende de loopbaan bevorderen door de leer- en ontwikkelcultuur in MKB-bedrijven in Noord-Nederland te versterken. Dat doen we door met kennisinstellingen en in samenwerking met bedrijvensclusters en de eerstelijnsorganisaties uit de drie Noordelijke provincies te experimenteren met verschillende methodieken om de leer- en ontwikkelcultuur in bedrijven een stap verder te brengen. Daarbij willen we experimenteren met verschillende manieren om ondernemers te bereiken, met de juiste taal (bewustwording, informatieaanbod, ondersteuning) en door de juiste persoon/organisatie

4.5 RUIMTE VOOR ONDERNEMEN

De ruimte in Nederland is schaars en dat geldt in toenemende mate ook voor Groningen. Woningbouw, de energietransitie en natuurherstel concurreren met economische bedrijvigheid om de beschikbare ruimte. Dat is in Groningen zichtbaar door bijvoorbeeld de ontwikkeling van Vierverlaten als knooppunt locatie waar de groene energie via Eemshaven op het Nederlandse energienet aansluit (Groningen als groene stopcontact voor (Noord-) Nederland). Bedrijvigheid vanuit energie-intensieve sectoren vraagt hierdoor om extra ruimte. Ook de verwachte demografische groei van de stad zal de behoefte aan nieuwe banen, en ruimte daarvoor op bedrijventerreinen en kantoorlocaties, vergroten.

Veel van de economische bedrijvigheid in Nederland vindt plaats op bedrijventerreinen. Ook in Groningen. Het gaat daarbij om banen op alle opleidingsniveaus en in het bijzonder om mbo-geschoolde vakmensen. Ook in de binnenstad en met name in de retail is werk voor mbo-ers. Voor regulier mkb is gemeente Groningen momenteel zo goed als uitverkocht. Door de schaarste aan ruimte gaan huuren en grondprijzen omhoog en worden binnenstedelijke bedrijfsruimten voor met name het MKB en startende bedrijven moeilijk betaalbaar. Voldoende en kwalitatief juiste ruimte voor bedrijvigheid op een goede locatie is een vereiste voor een goed vestigingsklimaat en behoud van werkgelegenheid. Door accountmanagement en op basis van de juiste data zorgen we voor inzicht in vestigings- en uitbreidingswensen en belangrijke trends en ontwikkelingen.

Omdat de ruimte schaars is het zoeken naar een balans tussen wat goed is voor een bedrijf en wat goed is voor (de economie van) de gemeente. Het faciliteren van bestaande bedrijvigheid dat wil doorgroeien en nieuwe bedrijven die waarde toevoegen aan het Groningse ecosysteem hebben daarbij de prioriteit. Er moet ruimte zijn voor ruimtevragers die bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken, zoals grootschalige circulaire bedrijfsactiviteiten, maar ook op het gebied van electrolyzers, batterijen en waterstof. Zoals we in hoofdstuk 4.4. Arbeidsmarkt

beschrijven, zetten we ons in voor ruimte binnen deze bedrijven voor mensen van alle opleidingsniveaus en ook voor hen die op een andere manier betekenisvol ingezet kunnen worden. We stemmen regionaal en nationaal af voor het borgen van ruimte voor de economie. Samen met G6 steden die soortgelijke ruimtelijke uitdagingen ervaren zoeken we de samenwerking hierop met het Rijk. Van belang voor (investeren van) ondernemers is dat we transparant en consistent handelen en adequaat communiceren over onze keuzes.

Hiernaast ontwikkelen we nieuwe werklocaties en maken we bestaande locaties toekomstbestendig. We breiden de voorraad werklocaties aan de westkant (Westpoort) en oostkant (Meerstad) van de stad uit. We investeren in de binnenstedelijke gebieden waar we de komende jaren groei voorzien in bedrijven en werkgelegenheid, namelijk het Stationsgebied, Europapark, Corpus den Hoorn en Campus Groningen. Daarin past het toekomstbestendig maken van huidige werklocaties (Strategie werklocaties (revitalisering)). Denk aan het voldoen aan de energielabel C duurzaamheidscriteria en aan klimaatneutrale gebouwen. We werken samen met ondernemers om dit te realiseren (Groningen werkt Slim). Voor specifieke doelgroepen zoals start- en scale-ups en creatieven onderzoeken we de mogelijkheden om betaalbare huisvesting te blijven bieden in een creatieve broedplaats met bijvoorbeeld kantoren voor IT-bedrijven, werk- en atelierruimtes. We zijn alert op ondermijning en de negatieve gevolgen daarvan voor ondernemers.

HET BELANG VAN DE BINNENSTAD

De stad Groningen vervult een belangrijke centrumfunctie voor de eigen inwoners en de omliggende regio, met ruim 27.000 banen alleen al in de binnenstad. De binnenstad van Groningen is zeer in trek bij winkelend publiek, toeristen en (jonge) bedrijven. Waar Groningen door het Planbureau voor de Leefomgeving bij het uitbreken van de coronacrisis nog als zeer kwetsbaar werd aangemerkt, met een mogelijke leegstandsstijging naar 25%, is de leegstand juist gedaald naar minder dan 4% (ver onder de frictieleegstand). Groningen krijgt één van de hoogste waarderingen voor het winkelaanbod van Nederland. De waarde van de binnenstad draagt hiermee bij aan een gunstig vestigingsklimaat. De

aantrekkelijkheid van de binnenstad is dus van groot belang voor de Groningse economie. De komende jaren zetten we daarom in op het voorkomen van leegstand, het aantrekken van interessante nieuwe ondernemers en de doorontwikkeling van huidige locaties in de binnenstad met de uitvoering van de retailvisie 'Ruimte voor Retail'. In deze opgaven staat Groningen niet alleen. Samen met de G6 steden zoeken we daarom de samenwerking op richting Rijk om, in de vorm van een citydeal, onze inzet op een vitale binnenstad verder te versterken.

WERKEN IN DE WIJKEN EN DE DORPEN

Groningen kent een groot aantal levendige wijken en dorpscentra waar inwoners toegang hebben tot winkels, voorzieningen, en ook tot mogelijkheden om te werken, juist ook voor praktisch geschoolden

of mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. We stroomlijnen onze werkgeversdienstverlening om dit laatste goed tot stand te brengen. De komende periode blijven we ons inzetten om deze wijk- en dorpscentra te versterken en houden we aandacht voor de wijkwinkelcentra. Het is van belang dat we er voor zorgen dat bedrijvigheid niet overal uit de wijken verdwijnt. Als onderdeel van de verstedelijkingstrategie wordt in nieuwe gebieden voor woningbouw daarom ook ruimte gereserveerd voor werk. Werkgelegenheid en economische activiteit draagt bij aan de leefkwaliteit van al onze inwoners. We nemen alle wijken, dorpen en buitengebieden mee in al onze initiatieven, in nauw overleg met de belangenvertegenwoordigers en houden oog voor de specifieke lokale situaties.

10 (Europese Commissie - Joint Research Centre, 'Technical Report Higher Education for Smart Specialization, The Case of the Northern Netherlands', Januari 2021)

11 Netherlands Startup Employment 2022, Techleap

12 UWV Regio In Beeld november 2022

13 SER: Arbeidsmigratie in Noord-Nederland, juni 2022

14 <https://kconnect.nu/>

- 1 **Voldoende en kwalitatief juiste ruimte voor bedrijvigheid: inzet op ontwikkeling toekomstbestendige (nieuwe) werklocaties en behoud van werkgelegenheid in de wijken en de dorpen.**
- 2 **Samenwerking G6 steden en het Rijk op het gebied van ruimtelijke uitdagingen en een vitale binnenstad.**

FINANCIËEL KADER

Met deze economische agenda intensiveren we het ingezette beleid op de thema's energietransitie, gezondheidseconomie en digitale economie. In aanvulling daarop ligt de focus de komende jaren op toekomstbestendig en maatschappelijk ondernemerschap. Waarbij we in het bijzonder werken aan ontwikkelingen in de circulaire economie en impact/sociaal ondernemen. Hiervoor is €400.000 beschikbaar via intensiveringsmiddelen.

We zetten de beschikbare middelen nadrukkelijk in als cofinancieringsgeld. We doen aanvullende bijdragen aan projecten die onze partners en (clusters van) bedrijven uitvoeren. De bedragen die we budgetteren zijn gebaseerd op enerzijds projecten die starten in de komende periode, anderzijds op basis van ambities en opgaven op de onderwerpen in deze economische agenda.

In de veranderende wereld en economie is flexibiliteit van belang. We monitoring onze inzet en herijken deze waar nodig. In de begroting en jaarrekening benoemen we jaarlijks welke middelen we voor welke projecten inzetten of hebben ingezet.

We verwachten voor de economische agenda in de periode 2023-2026 in totaal 1.6 miljoen per jaar in te zetten, verdeeld over de thema's:

Energietransitie	€275.000
Gezondheidseconomie	€275.000
Digitale economie	€200.000
Impact ondernemen	€200.000
Circulaire economie	€200.000*
Groningen: kennis en innovatie	€275.000
Toekomstbestendige arbeidsmarkt	€50.000
Ruimte voor ondernemen	€ 125.000

*middelen beschikbaar in 2023 en 2024.

ER GAAT NIETS BOVEN

BIJLAGEN

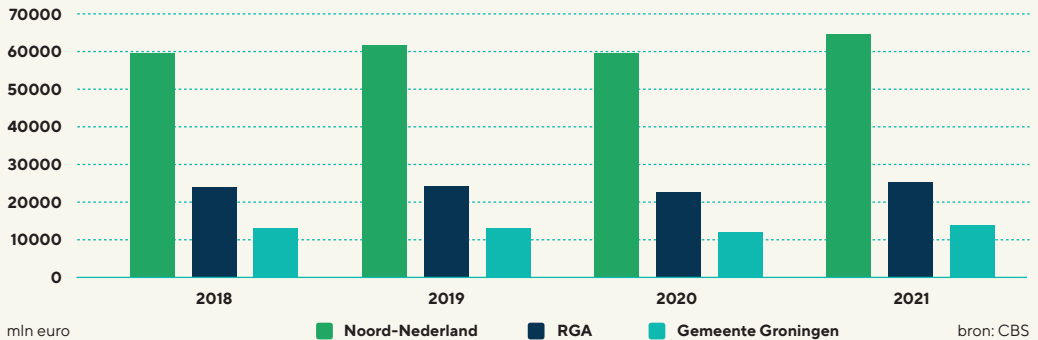
BIJLAGE 1: ECONOMIE VAN GRONINGEN, TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

Groningen: Centrum van economische bedrijvigheid en werkgelegenheid van Noord-Nederland

Groningen is het economische centrum van Noord-Nederland. Het Bruto Regionaal Product (BRP) van de gemeente Groningen bedraagt circa 14 miljard euro (inclusief gaswinning). Dat is ruim 54% van de totale Regio Groningen-Assen en 21%

van het geheel van de drie Noordelijke provincies. Tussen 2018 en 2021 is dit aandeel vrij stabiel gebleven. Exclusief gaswinning ligt het aandeel van Groningen lager, maar neemt dit aandeel over tijd wel toe. In 2023 zal het BRP van Overig Groningen volgens de Rabobank licht afnemen. De gaswinning is hier voornamelijk debet aan.

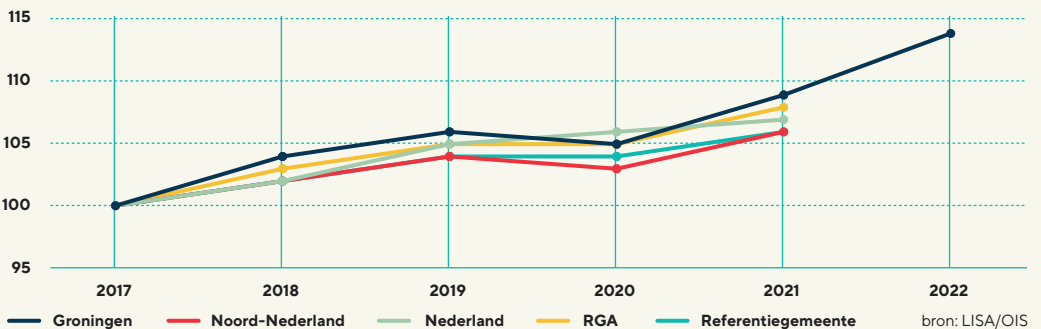
FIGUUR 1 BRUTO REGIONAAL PRODUCT

De werkgelegenheidscijfers bevestigen het beeld van Groningen als economisch zwaartepunt. Ongeveer 54% van de werkgelegenheid van de provincie Groningen is gehuisvest binnen de gemeente. Wanneer we kijken naar het Daily Urban System, grofweg de Regio Groningen-Assen, dan herbergt dat een derde van de totale werkgelegenheid in Noord-

Nederland. In een vergelijking van de ontwikkeling van het aantal banen sinds 2017 ligt de groei van Groningen boven die van de groep van referentiegemeenten (Arnhem, Eindhoven, Enschede, Leiden, Maastricht, Nijmegen en Tilburg) en boven het Nederlands gemiddelde.

FIGUUR 2 ONTWIKKELING AANTAL BANEN (2017=100)

De regionale werkgelegenheidsfunctie van de gemeente Groningen blijkt ook uit de cijfers ten aanzien van pendel. De inkomende pendel is bijna twee keer zo groot als de uitgaande pendel. De RGA is goed voor ruim de helft van de inkomende pendel en een derde van de uitgaande pendel.

De verwevenheid tussen Groningen en haar omgeving neemt bovendien toe over tijd, zowel de inkomende als uitgaande pendel groeien. Het belang van de RGA als arbeidsreservoir neemt toe. De pendel richting de Randstad (G4) is klein en betrekkelijk stabiel door de tijd heen.

FIGUUR 3 PENDEL

bron: CBS

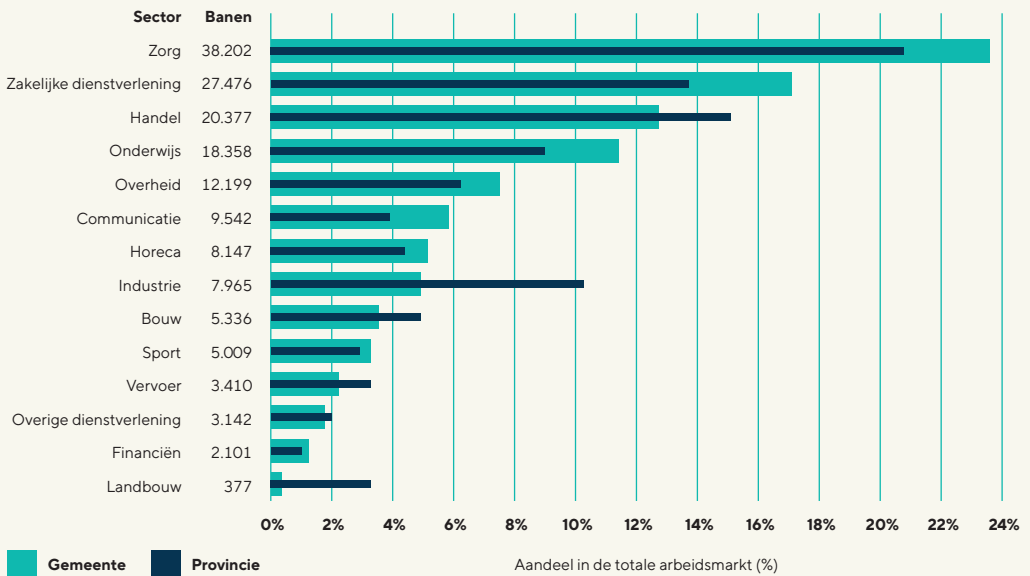
Binnen de Provincie Groningen, maar ook tot op zekere hoogte binnen Noord-Nederland, heeft de gemeente Groningen zich ontwikkeld als centrum van zakelijke en niet-commerciële dienstverlening. De concentratie van zorg en onderwijs-instellingen leiden tot een sterke regionale dienstverlenings-functie. De universiteit en het UMCG bevinden

zich beiden in de top 100 van grootste werkgevers in Nederland. In de tabel is het aandeel in de totale werkgelegenheid voor de gemeente Groningen en de Provincie Groningen (inclusief de gemeente). Afgezet tegen de rest van de provincie (zonder de gemeente Groningen) liggen de verschillen dus nog aanmerkelijk scherper.

FIGUUR 4 SECTORSTRUCTUUR GEMEENTE GRONINGEN & PROVINCIE GRONINGEN

In 2021 waren er 161.641 banen in Groningen (gem.)
Deze zijn als volgt verdeeld over de sectoren

bron: De Staat van Groningen (provincie groningen)

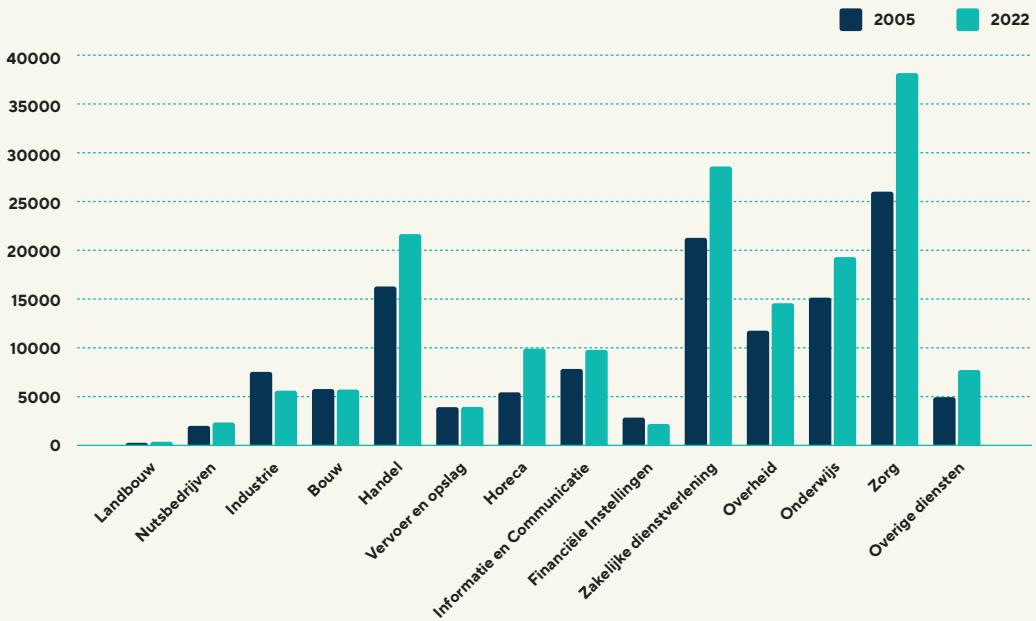

De sectorstructuur in Groningen is het resultaat van een langere termijn ontwikkeling. In de afgelopen jaren zien we dat Groningen zich in de gemeente steeds verder ontwikkelt als een dienstestad. Het aantal banen in de (maak-) industrie, nutsbedrijven, de bouwnijverheid en landbouw tezamen is nog geen tiende van het totaal en slinkt bovendien.

De industriële sector betreft minder dan 3% van de werkgelegenheid, inclusief de sociale werkvoorziening. De overige 90+ procent van het werk is te vinden in de tertiaire en quataire sectoren, met name de commerciële dienstverlening, de gezondheidszorg, de handel/horeca en het onderwijs.

FIGUUR 5 SECTORSTRUCTUUR AANTAL BANEN

Bijdrage aan banen vanuit de verschillende sectoren (bron: OIS)

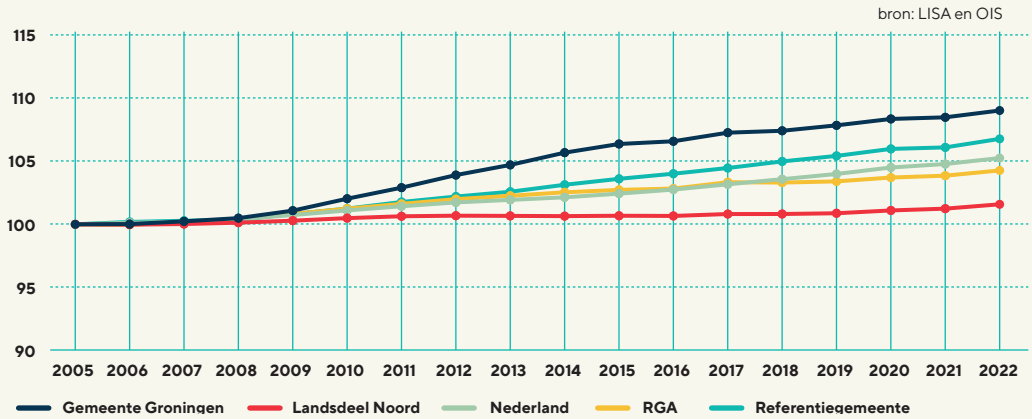
Demografie: de jongste stad van Nederland met grote aantrekkingskracht

Groningen is een sterk groeiende stad met een jonge bevolking. De bevolking van Groningen groeit sneller dan haar referentiegemeenten en het

landelijke gemiddelde. Dit is met name het gevolg van een positief buitenlands migratiesaldo. Dat saldo loopt al een aantal jaren op (uitgezonderd het coronajaar 2020). Daarnaast heeft Groningen per saldo een kleine natuurlijke aanwas.

FIGUUR 6 BEVOLKINGSONTWIKKELING

Groningen tov diverse regio's en referentiegemeenten (2005=100)

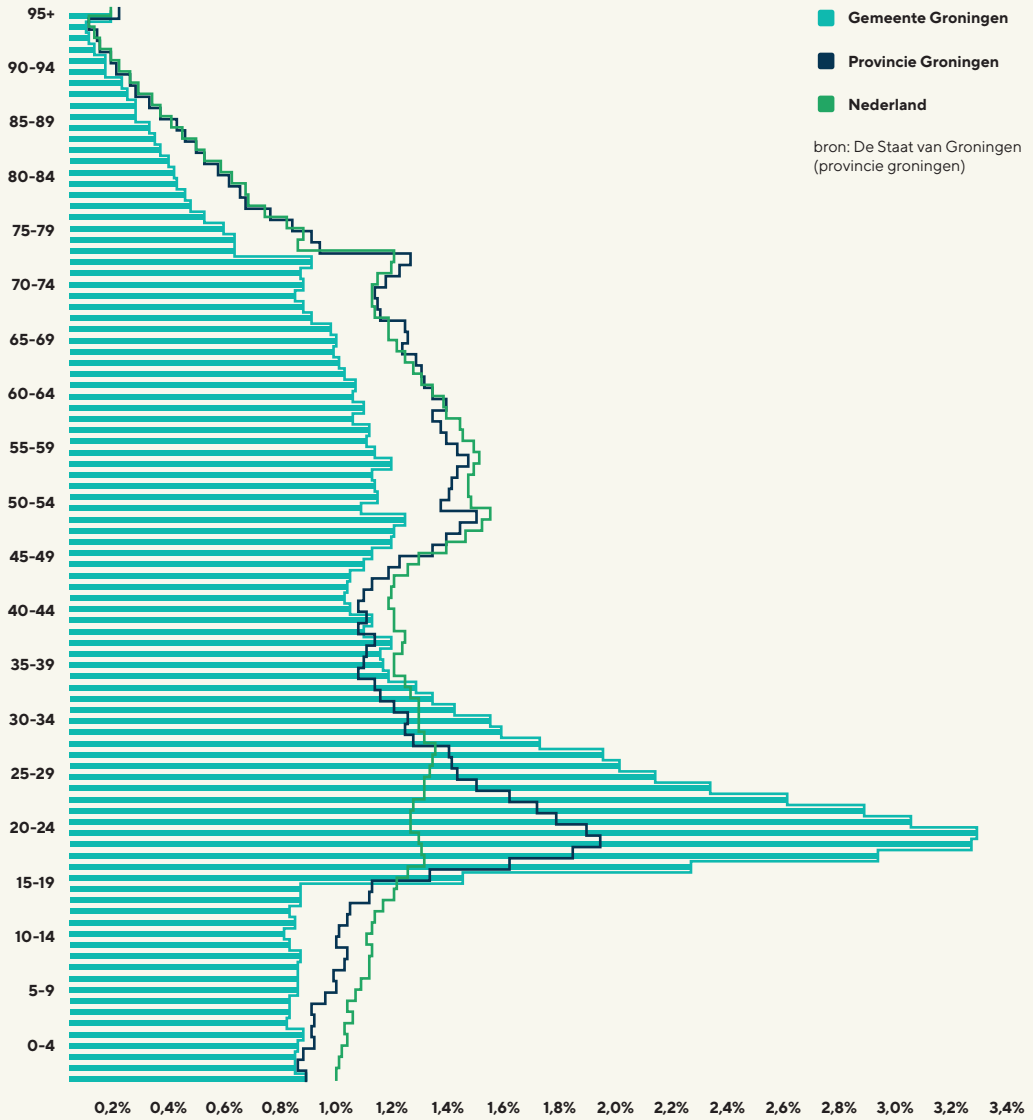

Door het hoge aantal studenten is Groningen één van de jongste steden van Nederland met een bevolkingsopbouw die sterk afwijkt van zowel de provincie als die van Nederland in geheel.

De gemeenten rondom de stad groeien tot op zekere hoogte mee met de groei van Groningen, maar hebben tegelijkertijd te maken met zowel ontgroening en vergrijzing.

FIGUUR 7 BEVOLKINGSOPBOUW

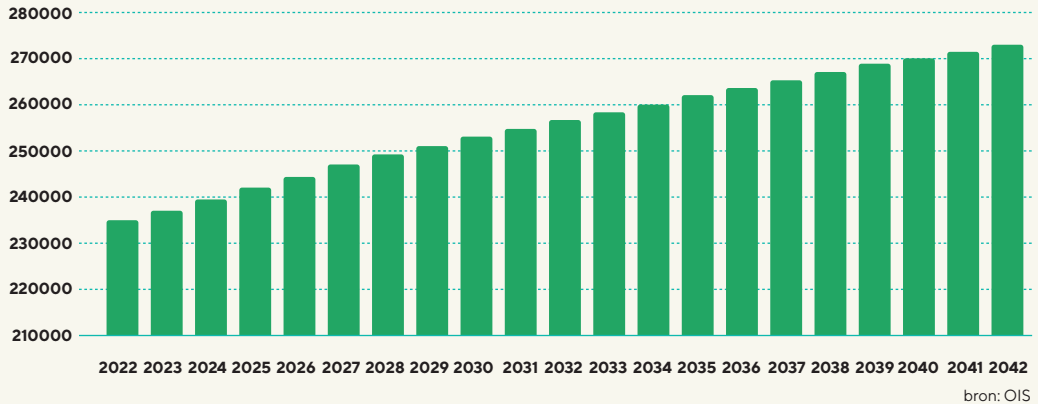
Gemeente Groningen in vergelijking tot Provincie Groningen en Nederland

Volgens ramingen van OIS blijft de bevolking van Groningen de komende jaren gestaag doorgroeien tot ruim 270.000 in 2042. Het versterkt de

positie van Groningen als economisch centrum van Noord-Nederland.

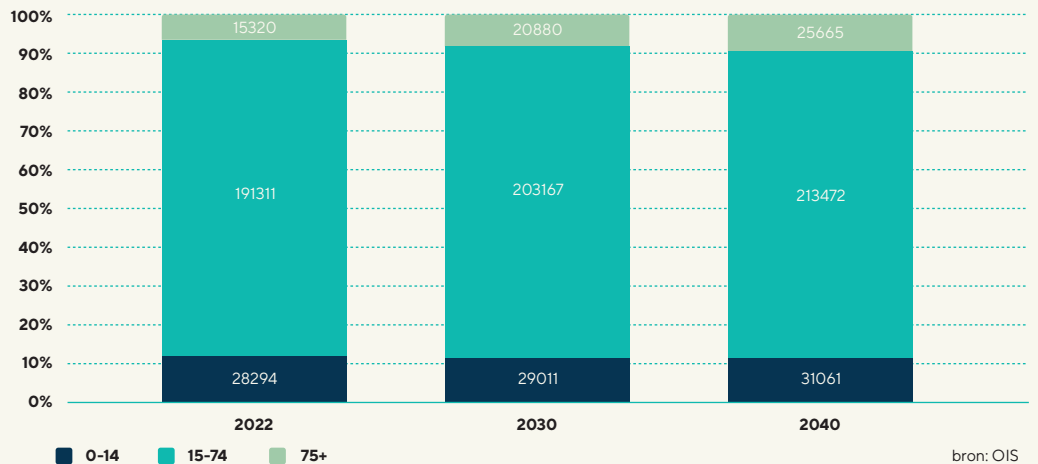
FIGUUR 8 BEVOLKINGSPROGNOSE 2022 – 2042; BRON: OIS

De samenstelling van de bevolking verandert wel sterk, vooral door vergrijzing (en niet zozeer door ontgroening). De potentiële beroepsbevolking zal tot 2030 toenemen met circa 12.000 personen. Dat betekent een groei van de beroepsbevolking met circa 8.300 personen. Ook na 2030 gaat OIS uit van een stijging van nog eens 10.300 personen tot 2040. De beroepsbevolking in Groningen groeit dus

door. Dat geldt niet voor de gehele Regio Groningen-Assen, het voornaamste arbeidsreservoir van de gemeente Groningen. Dat potentiële reservoir wordt volgens het CBS tot 2050 16.000 mensen kleiner. Dat impliceert een krimp van de beroepsbevolking met 11.000 mensen. Projecties voor geheel Noord-Nederland gaan ook uit van een krimp van de beroepsbevolking.

FIGUUR 9 VERDELING TOTALE POPULATIE PER LEEFTIJDSCATEGORIE (2022, 2030, 2040)

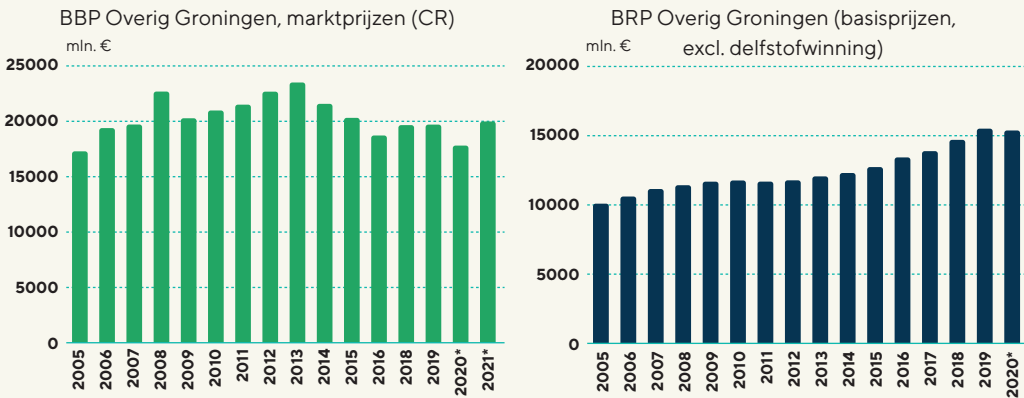

De Groningse economie presteert relatief goed, ondanks dalende gaswinning

Het Bruto Binnenlands Product (BBP) in het gebied 'Overig Groningen' (gemeente Groningen, Hogeland, Midden-Groningen en Westerkwartier) bereikte in 2013 haar voorlopige hoogtepunt (als gevolg van de toename van de gaswinning) en daalde in de jaren daarna door de afname van de gasproductie. Daarmee blijft de ontwikkeling fors achter bij de landelijke trend. Gecorrigeerd voor de

delfstofwinning ligt de groeivoet echter gelijk aan of zelf iets boven het landelijke gemiddelde. Door de gaswinning ligt het BBP per inwoner in Overig Groningen structureel boven het landelijke gemiddelde, maar de verschillen worden kleiner wegens het teruglopen van de gasproductie. Gecorrigeerd voor de gaswinning ligt het BBP per inwoner boven dat van het Noorden, maar lager dan landelijk. De lagere arbeidsparticipatie, arbeidsproductiviteit en hogere werkloosheid zijn hier mede debet aan.

FIGUUR 10 BBP ONTWIKKELING INCLUSIEF EN EXCLUSIEF GASWINNING

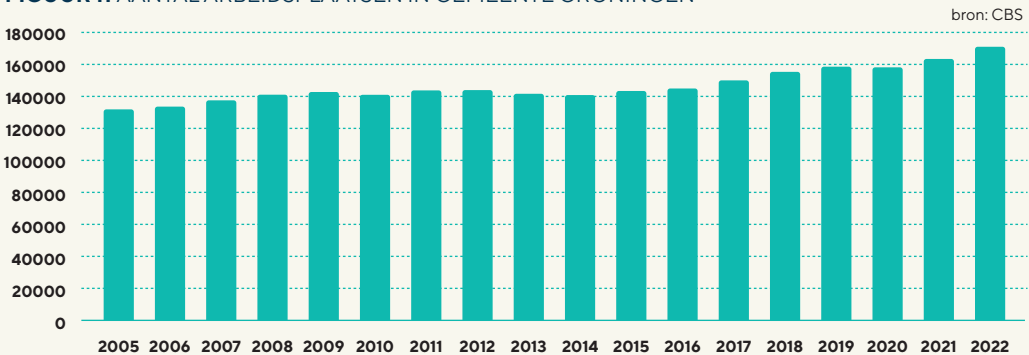

Aantal banen op historische hoogte, maar de rek is eruit

Groningen telde in 2022 (peildatum 1 april 2022) ongeveer 170.000 arbeidsplaatsen. Nooit eerder telde de gemeente zoveel banen. De werkgelegenheid groeide ten opzichte van 2021 met 7.600 arbeidsplaatsen. Ook deze groei was niet eerder ver-

toond en met de huidige krapte op de arbeidsmarkt is continuering van deze snelle groei niet waarschijnlijk. De laatste economische crises hebben per saldo betrekkelijk weinig effect gehad op het aantal arbeidsplaatsen. Tijdens de coronacrisis gingen 400 arbeidsplaatsen verloren. Ten opzichte van 2005 zijn er per saldo 39.000 arbeidsplaatsen bijgekomen.

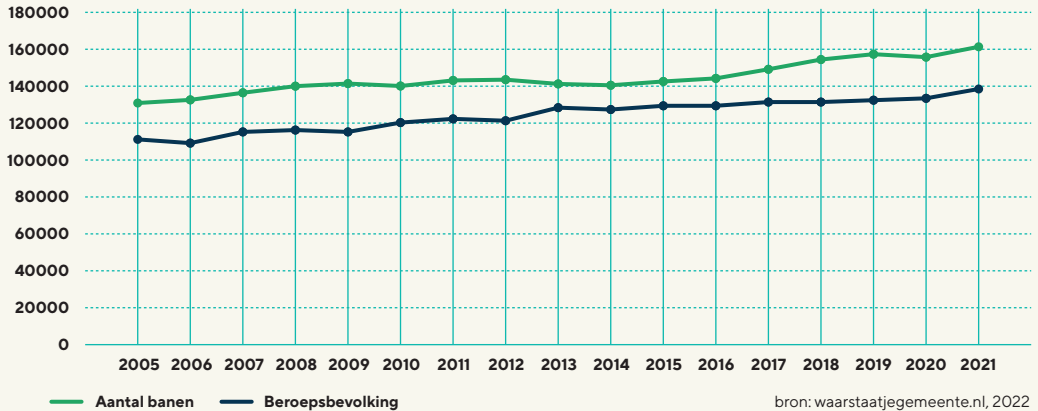
FIGUUR 11 AANTAL ARBEIDSPLAATSEN IN GEMEENTE GRONINGEN

Groningen telt structureel meer arbeidsplaatsen dan de beroepsbevolking groot is. Tegenover elke persoon in de beroepsbevolking, staat 1,16 arbeidsplaatsen. Dit impliceert een sterke regionale werkgelegenheidsfunctie en wederzijdse afhankelijkheid tussen stad en ommeland. In de vorige economische

crisis was er sprake van convergentie, inmiddels loopt het verschil weer op door een sterke werkgelegenheids groei. Over de gehele periode 2005-2021 houden de ontwikkeling van de beroepsbevolking en de werkgelegenheid gelijke pas.

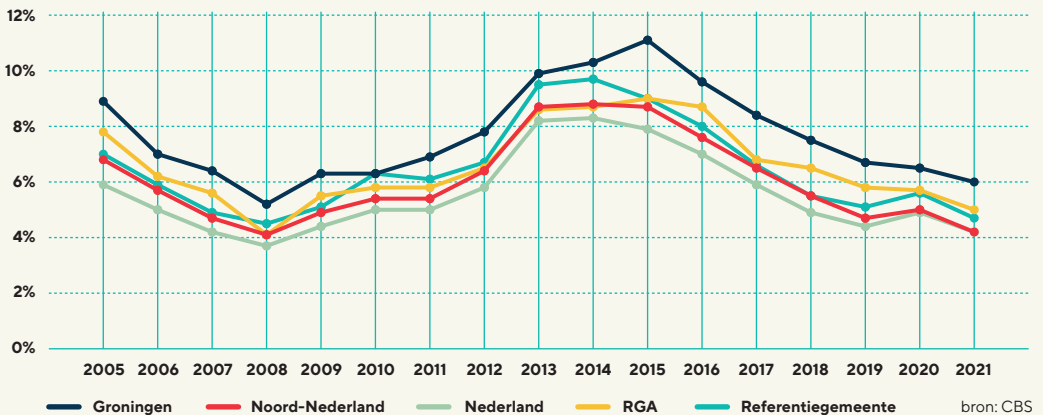
FIGUUR 12 TRENDMATIGE ONTWIKKELING IN VERHOUDING TUSSEN GEMEENTELIJKE BEROEPSBEVOLKING EN AANTAL BANEN

De werkloosheid in Groningen ligt structureel boven het gemiddelde van Nederland en de referentiegemeenten. De dominante aanwezigheid van het hoger onderwijs is daar mede debet aan omdat die

leidt tot tijdelijke werkloosheid in de overgang van afstuderen naar werk. De werkloosheid is historisch gezien echter zeer laag en gaat richting de recente lage niveaus van direct vóór de kredietcrisis.

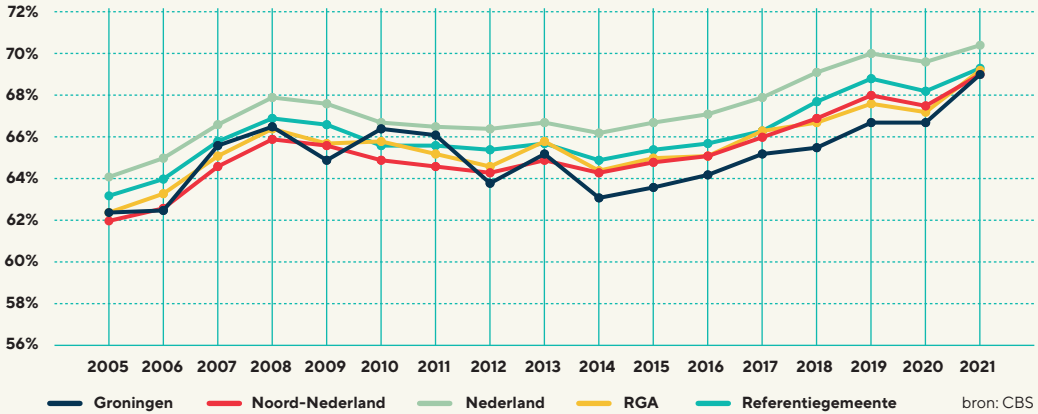
FIGUUR 13 ONTWIKKELING WERKLOOSHEIDPERCENTAGE

De participatie bevindt zich zelfs op recordhoogte en beschrijft hetzelfde beeld van een krappe arbeidsmarkt. Dat betekent dat er betrekkelijk weinig

rek meer zit in zowel het verder terugdringen van de werkloosheid als om het verhogen van de arbeidsparticipatie.

FIGUUR 14 ONTWIKKELING NETTO ARBEIDSPARTICIPATIE

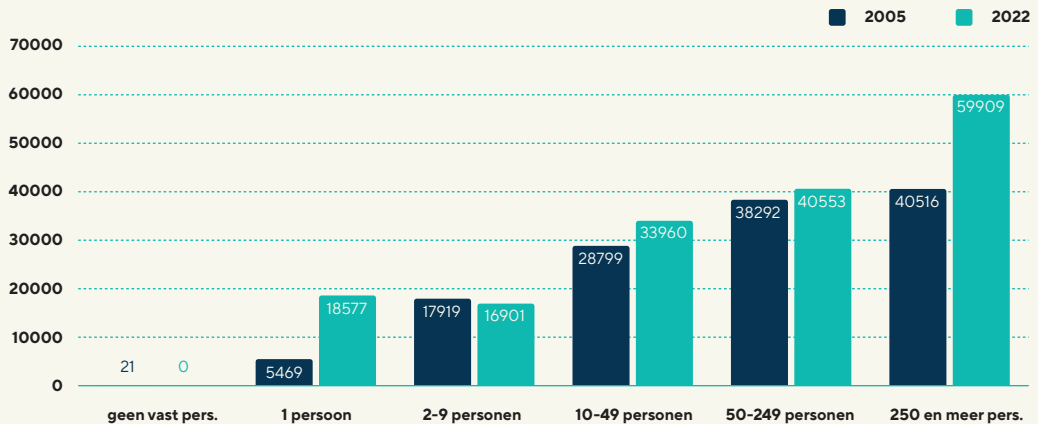

Sterke groei grootbedrijf en ZZP’ers

De 78 grootste werkgevers zijn goed voor 35% van de werkgelegenheid in Groningen. De grootste groei in banen van de afgelopen jaren was te vinden bij de (grote) zorg- en kennis/onderwijsinstellingen. Zij zijn de afgelopen jaren de grootste banenmotor gebleken, gevolgd door de zzp’ers. Onduidelijk is of het MKB minder groeipotentie heeft of dat het het bijvoorbeld in de struggle for talent aflegt tegen de grootste werkgevers en het fiscaal aantrekkelijke

perspectief van de eenmanszaak. In 2022 heeft het MKB wel een sterke groei doorgemaakt. Daar kwamen in één jaar 4.300 banen bij, waarvan een groot deel in de horeca dat na de lockdowns weer open ging. De grote werkgevers groeiden in 2022 met 1.850 arbeids-plaatsen, het aantal zzp’ers groeide met 1.340. Het aantal zzp’ers is tussen 2005 en 2022 meer dan verdrievoudigd. Het aantal grote werkgevers is ook in aantal toegenomen, het aantal MKB’ers is nagenoeg gelijk gebleven.

FIGUUR 15 AANTAL BANEN NAAR BEDRIJFSOMVANG

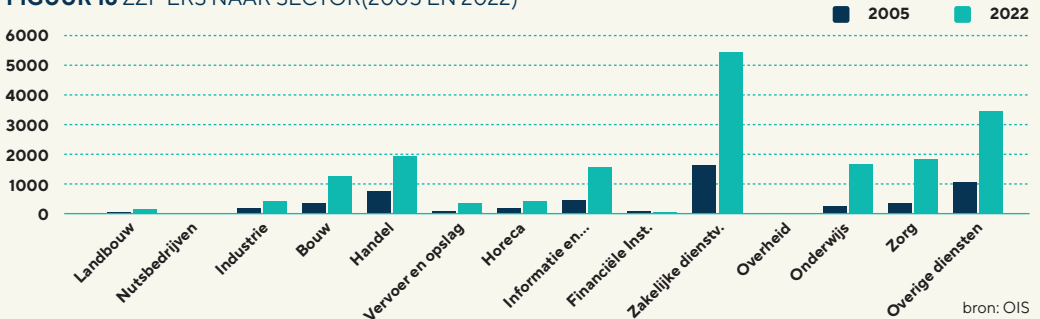

Inzoomen op ZZP: specialisaties en hoe ontwikkelen ze zich over tijd?

Het aantal zzp'ers is sinds 2005 gegroeid met 340%. Daarmee zijn zij goed geweest voor een derde van de totale werkgelegenheids groei in Groningen. De groei is onder meer het gevolg van een (gedwongen en steeds vaker vrijwillige) flexibilisering van de ar-

beidsmarkt, aantrekkelijke fiscale omstandigheden, lage instapdrempels en een krappe arbeidsmarkt. Van de 18.600 zzp'ers is circa 30% actief in de zakelijke dienstverlening en 20% in de overige dienstverlening. Dat zijn de afgelopen jaren ook de sterkste stijgers geweest.

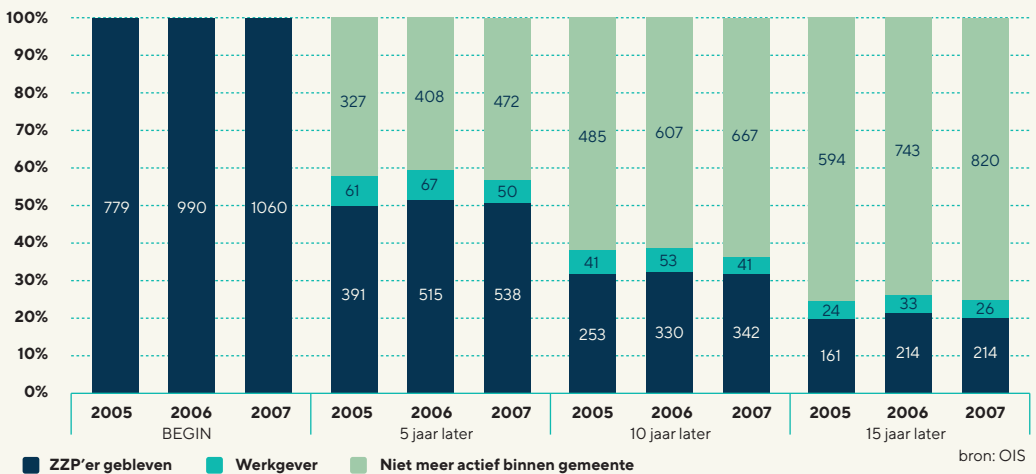
FIGUUR 16 ZZP'ERS NAAR SECTOR(2005 EN 2022)

De meeste zzp'ers blijven tijdens hun ondernemersbestaan zzp'er. Uit de levensloop van de zzp'ers die gestart zijn in de periode 2005-2007 blijkt dat: na vijf jaar 40-45% weer was opgeheven en 5-8% was uitgegroeid tot werkgever (met het accent op 2-3 werkzame personen). Na 15 jaar meer dan 75% is gestopt of verhuisd naar buiten de gemeente, en circa 3% 2 of meer werkzame personen telt. Met name de afgelopen jaren heeft het aantal zzp'ers

een vlucht genomen en hebben activiteiten meer een tijdelijke karakter, de dynamiek van starten, maar ook stoppen neemt toe. In coronatijd zijn er veel nieuwe activiteiten ontstaan die het gevolg waren van de lockdown (personeel coaching en training, huiswerkbegeleiding, fotografie en webdesign, webshops, etc.). Veel mensen zijn toen (tijdelijk) iets voor zichzelf begonnen.

FIGUUR 17 ANALYSE WERKGELEGENHEIDSONTWIKKELING COHORTEN ZZP'ERS (2005; 2006; 2007)

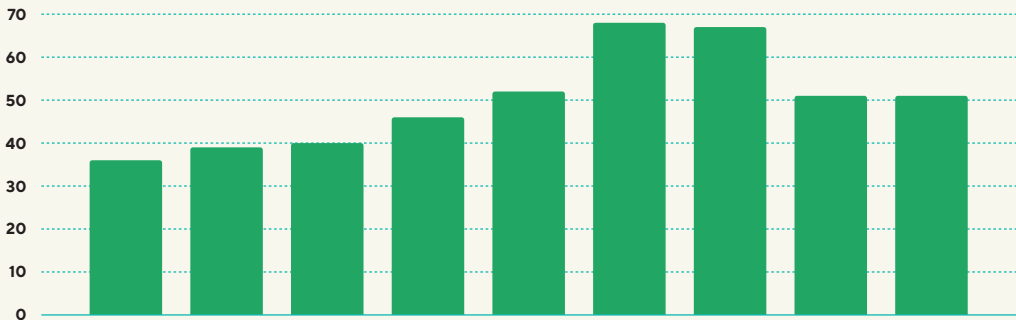

Een andere ontwikkeling is dat 'nieuw ondernemerschap' bloeit in Groningen: er is een groeiende groep nieuwe ondernemers, vaak innovatief en gericht op impact en met de ambitie om snel (internationaal) te groeien. Wanneer we naar snelgroeien-de bedrijven (vestigingen die na 3 jaar minimaal 50

banen hebben en 60% of meer zijn gegroeid in het aantal banen) presteert de gemeente Groningen goed. Ter vergelijking, in 2021 scoren de overige G6 steden als volgt: Utrecht (54), Eindhoven (24), Amsterdam (148), Rotterdam (49), Den Haag (31).

FIGUUR 18 SNELGROEIENDE BEDRIJVEN

bron: LISA

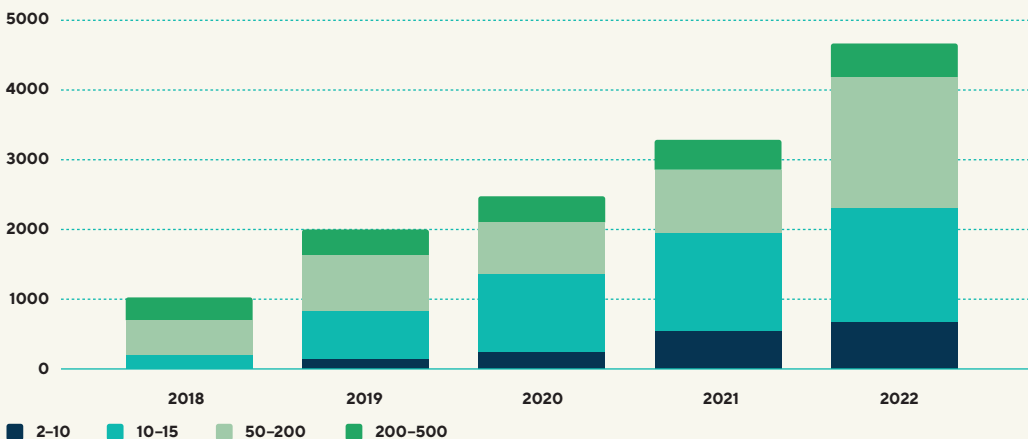

Groningen scoort de afgelopen jaren ook hoog op de lijst van snelgroeien-de (tech)bedrijven. Er is een goed klimaat ontstaan waarin deze bedrijven ontstaan en doorgroeien. Startups in Groningen laten daarmee zien dat een business model gebaseerd op maatschappelijke transitie loont. Bovendien zien we de werkgelegenheid die deze startup en scale-ups genereren flink toenemen. Voor het tweede opeenvolgende jaar is Groningen de snelst-groeien-

de regio in Nederland op het gebied van groei van de werkgelegenheid bij start-ups. Sinds 2018 is het aantal banen jaarlijks met ongeveer 12% gestegen.* Wat nog ontbreekt zijn bedrijven die nog verder doorgroeien, en de stap maken naar meer dan 500 werknemers.

* <https://www.techleap.nl/reports/netherlands-startup-employment-2022-report/>

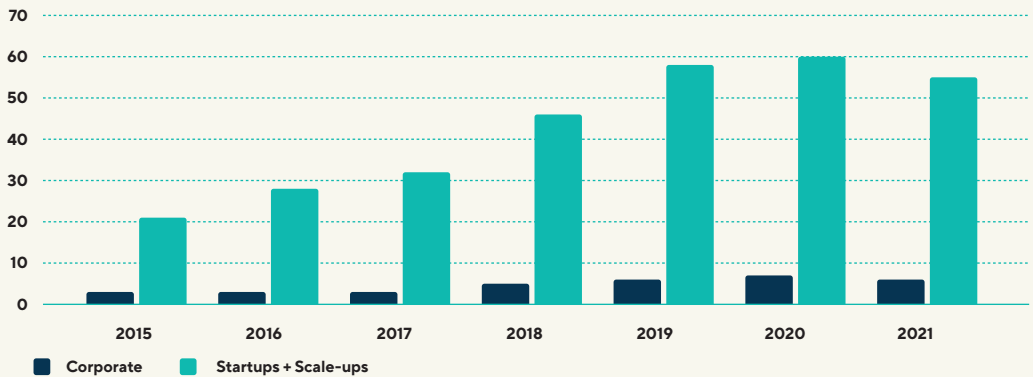
FIGUUR 19 AANTAL BANEN GECECREËRD DOOR STARTUPS EN SCALEUPS IN GRONINGEN (PROV.)

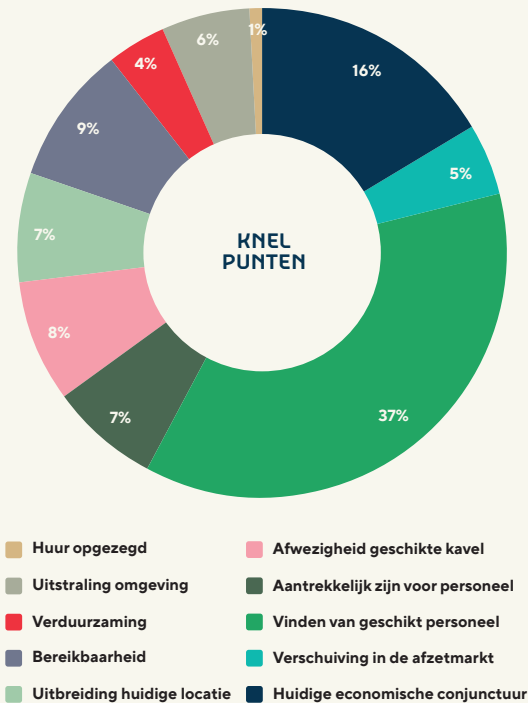
De kennisgebieden (Zernike Campus en Healthy Ageing Campus) tellen naar verhouding minder vestigingen maar groeien daarentegen sterk. Het aantal corporates is in zeven jaar verdubbeld van drie naar zes. Het aantal startups, gevestigd op de Campus Groningen en de Healthy Ageing Campus is sinds

tussen 2015 en 2020 bijna verdrievoudigd. In 2021 is het aantal vestigingen iets afgenomen ten gevolge van effecten van Corona op jonge en startende bedrijven. De werkgelegenheid op deze werklocaties is in dezelfde periode behoorlijk toegenomen (+3.500 arbeidsplaatsen).

FIGUUR 20 AANTAL START-UPS EN CORPORATES ZERNIKE EN HEALTHY AGEING

FIGUUR 21 ERVAREN KNELPUNTEN BIJ WERKGEVERS (2022)

Omgaan met schaarste van menselijk kapitaal en werklocaties

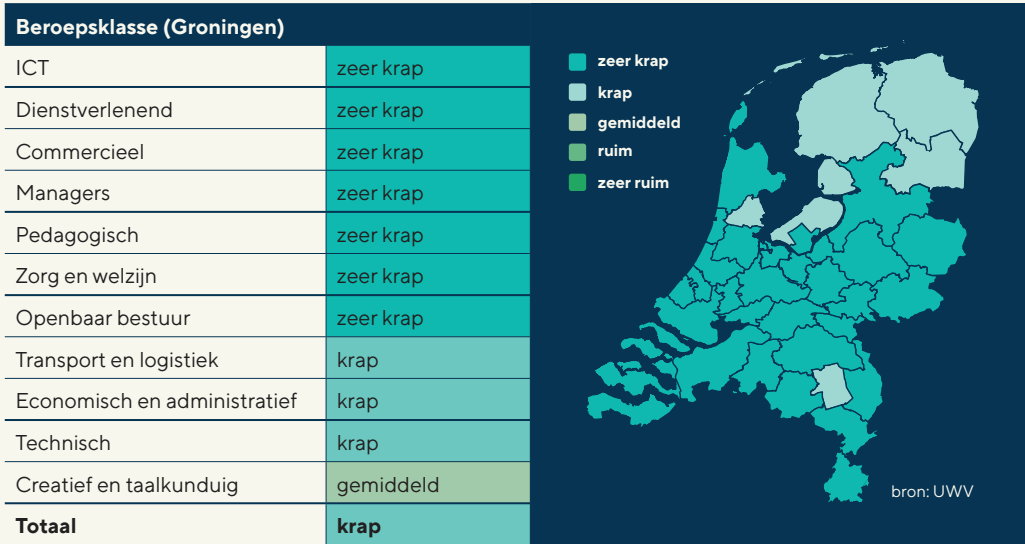
De komende decennia zal de beschikbaarheid van arbeid en ruimte een steeds belangrijkere beperkende factor vormen voor economische ontwikkeling. Dit beeld wordt bevestigd in het jaarlijkse werkgelegenheidsonderzoek van OIS waarin werkgevers is gevraagd om, indien aanwezig, knelpunten te benoemen die zij ervaren. Van de 6.434 respondenten op deze vraag geeft 20% aan een knelpunt te ervaren (en 80% geen knelpunt). Door de 1.300 respondenten die aangaven een knelpunt te ervaren werden in totaal 2.056 knelpunten benoemd. Daarvan had in totaal 44% betrekking op de huidige krapte op de arbeidsmarkt en 15% was ruimteregelateerd. Andere veelvoorkomende knelpunten betroffen uitdagingen voortvloeiende uit de huidige economische onzekerheden (corona, inflatie, energieprijzen) en bereikbaarheid van de bedrijfsomgeving.

Schaarste op de arbeidsmarkt

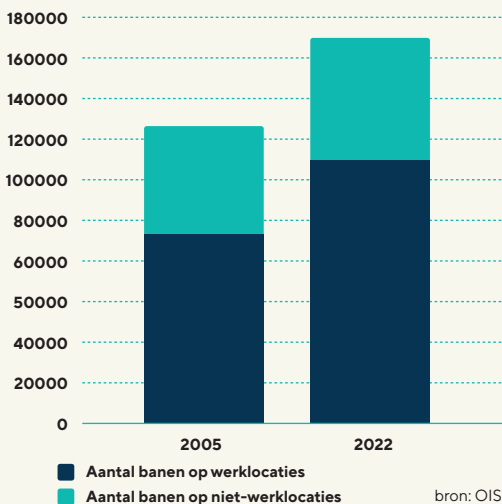
De arbeidsmarkt van de arbeidsmarktregio Groningen is krap, net als in de andere twee Noordelijke regio's. In de rest van Nederland krijgen de regio's de kwalificatie 'zeer krap'. De krapte is het minst voelbaar bij creatieve en taalkundige beroepen. Technische beroepen worden veelal als voorbeeld

genoemd als het gaat om de krapte, maar volgens de cijfers van het UWV is de situatie in andere beroepsgroepen in de arbeidsmarktregio Groningen nijpender. Dat lijkt verband te houden met de specifieke kenmerken van de sectorstructuur van de gemeente Groningen.

FIGUUR 22 ARBEIDSMARKTKRAPTE (DECEMBER 2022)

FIGUUR 23 HET BELANG VAN WERKLOCATIES VOOR BEDRIJVIGHEID EN WERKGELEGENHEID

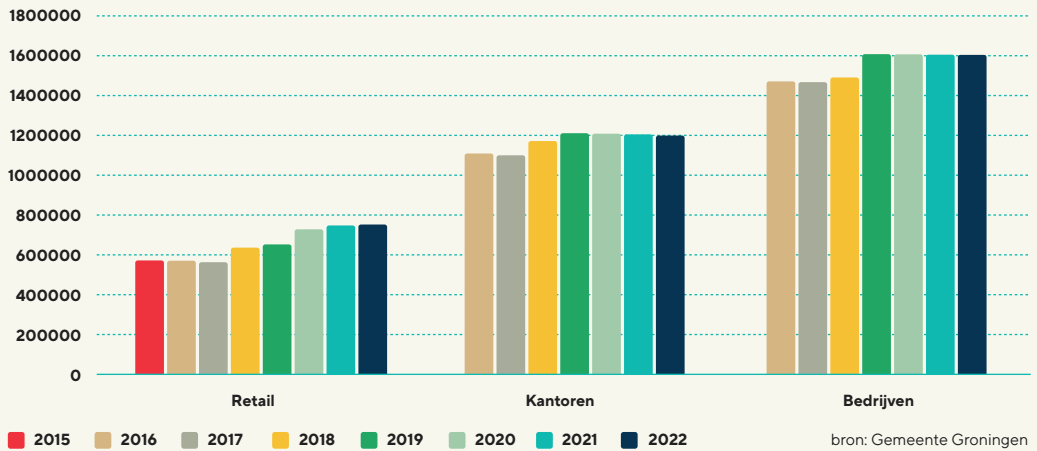
Het belang van de werklocaties

De werkgelegenheid in Groningen is door de jaren heen steeds meer geconcentreerd op werklocaties. Inmiddels accommoderen de diverse werklocaties 116.000 arbeidsplaatsen en hebben daarmee een aandeel van bijna 70%, in 2005 was dat nog 64%. Uitgedrukt in het aantal vestigingen is de binnenstad van Groningen de belangrijkste werklocaties met 4.200 vestigingen, hoofdzakelijke kleine bedrijven. Qua werkgelegenheid zijn door de jaren heen de kantorenlocaties uitgegroeid tot de belangrijkste concentraties van werkgelegenheid.

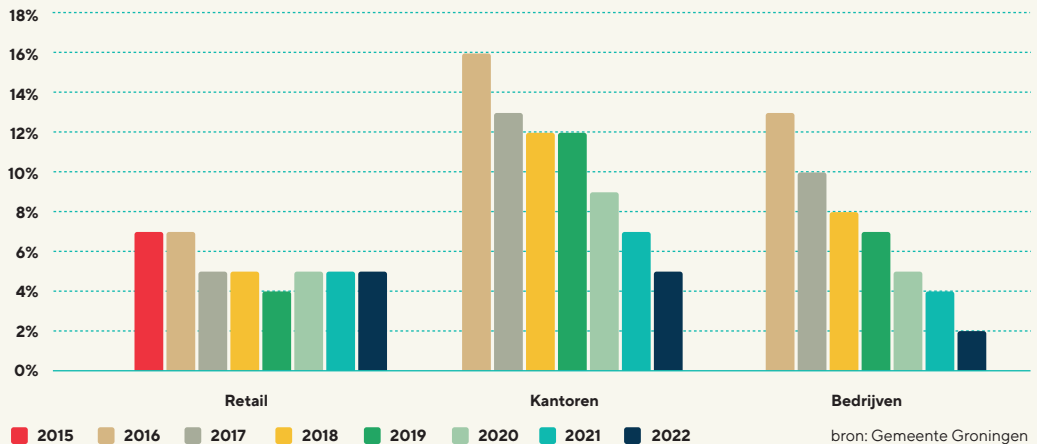
Tegelijk wordt de ruimte om te ondernemen schaarser. De kantorenmarkt bevindt zich in Groningen én omliggende gemeenten onder frictieleegstand en beschikbare werklocaties zijn grotendeels uitgegeven. De leegstand qua aantallen objecten bedrijfsvastgoed is de laatste jaren fors afgenomen. Vooral voor kantoren en bedrijfspanden geldt dat de situatie in snel tempo is verschoven van een ruime naar een (zeer) krappe markt. Dit toont dat programmering en ontwikkeling, aansluitend op de

behoefte, een ingewikkelde aangelegenheid is. De afgelopen jaren is een beperkt aantal meters aan de markt toegevoegd terwijl de vraag sterk is toegenomen. In 2018 stond 16% van de kantoren leeg, in 2022 is dat aandeel gedaald tot circa 5%. Ook het aantal leegstaande bedrijfspanden is hard gedaald (van 13,5% leegstand tot circa 2%). En ook in de retail liep de leegstand terug. De leegstand op basis van vierkante meters laat een vergelijkbare ontwikkeling zien (niet weergegeven).

FIGUUR 24 TOTAAL BESCHIKBARE RUIMTE IN M²

FIGUUR 25 PERCENTAGE LEEGSTAANDE LOCATIES VAN TOTAAL AANTAL

Het economisch profiel van Groningen

Elke 1-2 jaar wordt in opdracht van NPG een onderzoek gedaan naar het imago van de provincie Groningen op een aantal deelgebieden, zoals studeren, een baan vinden, ondernemen, en wonen. Welk beeld hebben Groningers van Groningen? En is dat beeld anders bij mensen uit de rest van ons land? De onderzochte groepen zijn Groningers, niet-Groningers, Groningse bedrijven en niet-Groningse bedrijven. Groningers en Groningse bedrijven zijn het

meest positief over Groningen. Onder alle groepen scoort studeren de hoogste associatie. Groningen wordt door Groningse ondernemers vooral positief geassocieerd met studeren en oud worden, en minder met ondernemen en een baan vinden. Niet Groningse ondernemers dachten in 2022 minder positief over Groningen dan in 2020. Zij associëren Groningen vooral met studeren en in mindere mate met recreëren. Ondernemen en een baan vinden scoren laag. Hier is nog werk te doen.

	Groningers		Niet-Groningers		Groningse bedrijven		Niet-Groningse bedrijven	
	2020	2022	2020	2022	2020	2022	2020	2022
Studeren	79%	86%	41%	44%	N.B.	82%	44%	44%
Wonen	74%	73%	17%	16%		65%	19%	13%
Opgroeien	65%	68%	19%	18%		63%	19%	14%
Oud worden	70%	68%	22%	21%		69%	24%	18%
Cultuur beleven	57%	63%	29%	28%		53%	23%	20%
Recreëren	57%	59%	34%	30%		56%	29%	24%
Ondernemen	38%	49%	12%	12%		50%	14%	10%
Baan vinden	29%	44%	10%	12%		43%	11%	8%

BIJLAGE 2: VERKLARENDE WOORDENLIJST

3D-printen of additive manufacturing is de constructie van een driedimensionaal object vanuit een digitaal 3D-model waarbij, in verschillende processen, met diverse materiaalsoorten meestal laag-op-laag objecten gemaakt worden.

Accelerator (groeiversneller): Een organisatie of programma die/dat jonge bedrijven gedurende een specifieke periode klaarstoomt voor een volgende grote stap in de ontwikkeling van de onderneming.

Agro-food: hieronder wordt de gehele productiekolom van primaire sector, toelevering, verwerkende industrie tot aan detailhandel, verstaan.

Akkoord van Groningen: dit is het strategische samenwerkingsverband van de Rijksuniversiteit Groningen de Hanzehogeschool Groningen, het Universitair Medisch Centrum Groningen, het Martini Ziekenhuis, de provincie Groningen, Noorderpoort, het Alfa-college en de gemeente Groningen.

Angel: Een business angel is iemand die vanuit zakelijk oogpunt geld investeert in bedrijven. Doordat hij/zij zelf ondernemer is of is geweest, kan hij de startende ondernemer met raad, daad en netwerk bijstaan. Een business angel wordt ook informele investeerder genoemd.

Artificial Intelligence: Kunstmatige intelligentie, de mogelijkheid van een machine om mensachtige vaardigheden te vertonen - zoals redeneren, leren, plannen en creativiteit.

Big Data: data met meer verscheidenheid die in steeds grotere volumes en met meer snelheid aankomt. Eenvoudig gezegd zijn big data grotere, complexere datasets, vooral uit nieuwe databronnen. Deze datasets zijn zo groot dat traditionele software voor het verwerken van data daar niet mee om kan gaan.

Campus Groningen: De Campus is de innovatiemotor van Noord-Nederland en kent twee aaneengrenzende locaties; de Healthy Ageing Campus en de Zernike Campus Groningen. Partners zijn Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool Groningen, UMCG, provincie Groningen, gemeente Groningen en Bedrijvenvereniging WEST.

Circulair ondernemen: In de circulaire economie bestaat geen afval en worden grondstoffen steeds opnieuw gebruikt.

Convenant Ondernemend Groningen: hierin zijn afspraken vastgelegd tussen de gemeente en het georganiseerde bedrijfsleven in Groningen over hoe we samenwerken op de vele gedeelde opgaves. Daaronder vallen maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid en inclusie, maar ook praktische zaken als bereikbaarheid en veiligheid. Een nieuwe versie van het Convenant is in de maak.

Cross-overs: dit zijn nieuwe combinaties tussen vanouds gescheiden sectoren. Deze combinaties en samenwerking leiden tot vernieuwing van een concept, strategie, proces of product. Crossovers tussen sectoren hebben de potentie om ook grotere en meer complexe vraagstukken (mede) op te lossen.

Cybersecurity: Digitale technologie speelt een steeds grotere rol in het leven van burgers en consumenten, en in het functioneren van bedrijven en de overheid. Cybersecurity is het waarborgen van veiligheid in het gebruik van digitale technologieën.

Daily Urban System: Het dagelijkse stedelijke systeem verwijst naar het gebied rond een stad, waarin dagelijks woon-werkverkeer plaatsvindt. Het is een middel om een stedelijke regio te definiëren door de gebieden op te nemen van waaruit mensen reizen.

De Koepel is het overlegplatform van de zes bedrijvenverenigingen, WEST, VBNO, ZO, GCC, Haren en Ten Boer, VNO-NCW MKB Noord, het Ondernemersfonds Groningen en de Gemeente Groningen.

Digital Europe: dit is onderdeel van de digitaliseringsstrategie van de Europese Commissie. Het is een belangrijke aandrijver van de digitale transformatie binnen Europa en zorgt daardoor voor de versterking van de Europese industrie, mkb en publieke organisaties.

EBNN: De Economic Board Noord Nederland is een bestuurlijk platform van onderwijs, ondernemers en overheid, VNO-NCW MKB Noord, NOM en het SNN in de provincies Groningen Fryslân en Drenthe

Ecosysteem: Het begrip ecosysteem bouwt voort op concepten van economische clusters en innovatiesystemen. In regionale ecosystemen zijn actoren (ondernemers, kennisinstellingen) en hun onderlinge verbondenheid en interactie in netwerken en samenwerkingsstructuren centrale elementen. Daarnaast is er een centrale rol voor aanwezige factoren, zoals human capital (talent), capaciteiten, faciliteiten, infrastructuur, kapitaal, leiderschap, (ondernemers)cultuur, marktvaart en instituties. Succesvolle ecosystemen brengen innovatie en productief ondernemerschap voort.

EFRO: De Europese Unie (EU) wil de economische verschillen tussen de Europese regio's verkleinen. Dat doet de EU met het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO).

Ehealth: dit is het gebruik van informatie- en communicatietechnologie (ICT) om gezondheid en gezondheidszorg te ondersteunen of te verbeteren. Vooral internettechnologie speelt hierbij een belangrijke rol. Voor e-health wordt ook wel de term 'digitale zorg' gebruikt.

Founded in Groningen: Founded in Groningen is een organisatie die zich richt op het verbinden, ondersteunen en promoten van startups, bedrijven en initiatieven in het innovatie-ecosysteem van Groningen. Zo kunnen ze met meer impact innoveren en nog sneller groeien.

Frictie leegstand: Leegstand die wenselijk is om een voorraadmarkt als de kantorenmarkt goed te laten functioneren. De gangbare frictieleegstand is vastgelegd op 5%.

Groningen Stroomt Door: dit is een project om overbelasting van het elektriciteitsnet tegen te gaan. In Groningen Stroomt Door werken bedrijvenverenigingen, Enexis Netbeheer, Entrance - Centre of Expertise Energy en de gemeente Groningen samen aan slimme(re) benutting van het elektriciteitsnet.

Groningen Werkt Slim: GWS is een onafhankelijk duurzaamheidsplatform op initiatief van de vier Groninger bedrijvenverenigingen ZuidOost, WEST, VBNO en GCC, de gemeente Groningen en provincie Groningen.

ICCS: Het innovatiecentrum ICCS is de opvolger van 5Groningen waar (draadloze) communicatietechnologie ingezet wordt om innovaties en kennisontwikkeling te delen, te stimuleren, te initiëren en te faciliteren.

IWCN: Het International Welcome Centre North (IWCN) is een one-stop-shop voor internationale mensen die in Groningen, Friesland en Drenthe wonen.

JTF: het 'fonds voor een rechtvaardige transitie', is een Europees fonds voor gebieden die het zwaarst worden getroffen door de overgang naar een groene economie.

Launching Customer: De 'eerste afnemer'. Bij de ontwikkeling van nieuwe producten en diensten is het van levensbelang dat er een eerste afnemer is. Dat wekt vertrouwen en is van groot belang voor de verdere ontwikkeling, financiering en vervolopdrachten. Om innovatie te bevorderen, kan ook de overheid deze rol vervullen, en zo een rol spelen in een succesvolle marktintroductie.

LifeCooperative: Coöperatie van Noord-Nederlandse MKB-bedrijven op het gebied van Life Science en Medische Technologie die zich heeft verenigd om de beleidsmakers van de regionale overheden en instellingen richting te geven.

LifeSciences: dit is een innovatieve en technologie-intensieve sector gericht op de gezondheid van mens en dier. De sector bestaat uit bedrijven en instellingen in de medische technologie, de (bio)farmacie en regeneratieve geneeskunde.

Medtech: Medische technologie gaat over producten, technologieën en toepassingen, die worden gebruikt bij de diagnose, behandeling en ondersteuning van ziekten en gebreken.

Nationaal Groeifonds: Het Nationaal Groeifonds is een initiatief van de ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Financiën waarbij tussen 2021 en 2025 € 20 miljard wordt uitgetrokken voor gerichte investeringen ten behoeve van structurele en duurzame economische groei.

Nationaal Programma Groningen (NPG): Nationaal Programma Groningen is een samenwerkingsverband van Rijk, provincie en gemeenten.

New Energy Coalition (NEC): dit is een continu groeiend netwerk van ongeveer 150 kennisinstellingen, bedrijven, overheden en ngo's die samenwerken om de energietransitie voor een duurzame toekomst te versnellen.

NG4: Sinds 2012 bundelen de vier gemeenten Leeuwarden, Groningen, Assen en Emmen hun krachten op economische thema's. Hieruit is de Noordelijke Gemeenten/ Grote vier (NG4) ontstaan. Gezamenlijk hebben deze vier gemeentes meer zeggenschap en invloed in Noord Nederlandse vraagstukken, kunnen ze zich sterker profileren in Den Haag en Europa (eigen EU-office) en daarnaast kennis en ervaring uitwisselen.

NNLvc: is een programma waarin ondernemers in de drie noordelijke provincies Groningen, Fryslân en Drenthe worden gestimuleerd om (meer) circulair te ondernemen.

Noordelijke Online Ondernemers: een groep van online ondernemingen in Noord-Nederland.

Noorden Digitaal: Noorden Digitaal is een netwerk van ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid die samenwerkt om digitalisering in Noord-Nederland verder te brengen.

Proeftuin: Een proeftuin (of pilot) is een praktijksituatie waar ondernemers hun bedachte innovatieve oplossingen kunnen bestuderen in een 'echte wereld'. Zo kan onderzocht worden of een product of dienst werkt.

Quartaire Sector: De quartaire sector in Nederland is de economische sector van de niet-commerciële gesubsidieerde en of collectief gefinancierde dienstverlening. De quartaire sector is een economische sector zonder winstoogmerk.

Regio Deals: In Regio Deals werken regionale partijen en het Rijk samen als partners om de brede welvaart te vergroten. Dit gaat over de kwaliteit van leven, wonen en werken van inwoners en ondernemers in Nederland.

Regio Groningen Assen (RGA): Bestuurlijke samenwerking van de provincies Drenthe en Groningen en de gemeenten Assen, Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Noordenveld, Tynaarlo en Westerkwartier.

Regionale innovatiestrategie – RIS3: De Regionale Innovatiestrategie voor Slimme Specialisatie van Noord-Nederland is bedoeld om richting te geven aan de inzet van regionaal beschikbare Europese overheidsmiddelen, gekoppeld aan rijksmiddelen en provinciale middelen uit Nederland.

Scale-ups: dit zijn startups die de eerste fasen na oprichting succesvol hebben doorlopen door op te schalen met een bewezen verdienmodel en betalende klanten.

Social Impact Bonds: dit is een financieringsinstrument waarbij privaat geld wordt ingezet om maatschappelijke vraagstukken op te lossen. In plaats van het traditionele model van subsidies verstrekken wordt op projectbasis een samenwerking aangegaan met uitvoerders, investeerders en soms een intermediair. Vooraf worden duidelijke afspraken gemaakt over doelstellingen en resultaten die behaald moeten worden voor de doelgroep die centraal staat.

Start-up in residence: Een programma van 6 maanden waarin startups nieuwe en innovatieve manieren bedenken om maatschappelijke problemen en stedelijke uitdagingen aan te pakken. Zij krijgen intensieve coaching en training.

Sustainable Development Goals: oftewel Duurzame Ontwikkelingsdoelen. Dit zijn zeventien doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. De SDG's zijn afgesproken door de landen die zijn aangesloten bij de Verenigde Naties (VN), waaronder Nederland. De doelen kwamen er op basis van wereldwijde inbreng van organisaties en individuen.

Tertiaire Sector: De dienstensector of tertiaire sector is de economische sector waarin bedrijven met de verkoop van hun goederen of diensten winst willen maken. Een synoniem voor de tertiaire sector is de 'dienstensector', of 'de diensten, de handel en het verkeer'.

Urbanisatie: Urbanisatie of verstedelijking is de benaming voor de groei van stedelijke gebieden als gevolg van een trek van het platteland naar de stad.

Valorisatie: Kennisvalorisatie is het proces van waardecreatie uit kennis, door kennis geschikt en/of beschikbaar te maken voor economische en/of maatschappelijke benutting en te vertalen in concurrerende producten, diensten, processen en nieuwe bedrijvigheid.

BIJLAGE 3: VERBINDING MET DE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

De 17 Global goals, ook sustainable development goals (SDG's) zijn duurzame ontwikkelingsdoelen die in 2015 door alle lidstaten van de Verenigde Naties zijn aangenomen en vormen voor de periode tot 2030 de wereldwijde duurzaamheidsagenda. De doelen zijn samengesteld uit wereldwijde inbreng van organisaties en individuen en dienen als mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Ook Nederland heeft deze ambitieuze agenda onderschreven. Om de doelen ook echt te halen is ieders bijdrage nodig. De specifieke inzet van gemeenten is onmisbaar omdat veel van de doelen raakvlakken hebben met opgaven van lokale overheden.

De inclusieve economische groei, de energietransitie, werkgelegenheid, circulaire economie, lokale economie, biodiversiteit. Het zijn onderwerpen met een lokale dimensie waar we in Groningen aan bijdragen. Met onze economische agenda sluiten we op diverse manieren aan op de duurzame ontwikkelingsagenda. Hieronder geven we daarvan een aantal voorbeelden van onze inzet op de verschillende SDGs waaraan het economische beleid een bijdrage levert.

EINDE AAN HONGER, ZORGEN VOOR VOEDSELZEKERHEID EN DUURZAME LANDBOUW

Duurzame voedsel-productiesystemen veerkrachtige landbouwpraktijken -> eiwittransitie.

GEZONDHEIDSZORG VOOR IEDEREEN

- Bevorderen van gezonde leefstijlen via het omgevingsbeleid.
- Zorgen voor aanbod vers en gezond voedsel.

TOEGANG TOT BETAALBARE EN DUURZAME ENERGIE VOOR IEDEREEN

Actieve regie nemen op de energetische verduurzaming van bedrijventerreinen
Ambitieuze inzet op energiebesparing door bedrijven.

INCLUSIEVE ECONOMISCHE GROEI, WERKGELEGENHEID EN FATSOENLIJK WERK VOOR IEDEREEN

- De economische groei in stand houden en productiviteit verhogen.
- Waardevolle banen.
- Ondernemerschap, creativiteit en innovatie.

INFRASTRUCTUUR VOOR DUURZAME INDUSTRIE

- Bevorderen van inclusieve en duurzame industrialisering.
- Betere toegang van kleinschalige ondernemingen tot financiële diensten, en hun integratie in waardeketens en markten.
- In aanzienlijke mate de toegang verhogen tot ICT door ondernemers.

DUURZAME CONSUMPTIE EN PRODUCTIE

Bedrijven, in het bijzonder grote en transnationale, aanmoedigen tot duurzame praktijken het integreren van duurzaamheidsinformatie in hun verslaglegging. Duurzame praktijken bij overheidsopdrachten bevorderen.

EXECUTIVE SUMMARY – ENGLISH

This economic agenda titled 'Into the future with energy – for a green and fair economy' describes how the municipality of Groningen is working towards a future-proof economy, together with its partners.

The agenda outlines the main tasks, the economic themes we are committed to as a municipality, the role we play, and our key cooperation partners.

The agenda builds on the strategic agenda of the Akkoord van Groningen, the Covenant Ondernemend Groningen, and the Regional Innovation Strategy (RIS3), and aligns with the Nationaal Programma Groningen.

The world is changing, and Groningen is moving along with these changes. Against a background of economic uncertainty for residents, businesses and institutions, we present a new economic agenda with the frameworks for our economic programme in the years ahead. Our ambition is to achieve economic growth and employment opportunities that contribute to green and fair broad-based prosperity for our residents.

The agenda draws on the themes from the previous economic agenda (the energy transition, health economy and digital economy). A new aspect is the stronger focus on corporate social responsibility, with respect to both circular economic and social concerns. Given the current labour market shortages, it is more important than ever for us as a government to collaborate with knowledge institutions and industry on all themes. Each theme requires the right, suitably trained people. For this reason, we will be committing to matters such as learning culture, lateral entrants and talent retention.

Since 2019, Groningen is the sixth-largest municipality in the Netherlands. Within the Northern Netherlands, Groningen is the city with the most businesses, job opportunities and economic added value. It is also an international knowledge city. As a result, Groningen is young, dynamic, creative, innovative and diverse. With its vibrant city centre, high-quality cultural scene and beautiful surround-

ing countryside, Groningen attracts millions of visitors annually from around the world. The city is getting an increasing reputation globally as a great place to visit, to stay and to work on the challenges of the future. Groningen utilizes these dynamics to attract entrepreneurs and talent. This, combined with further urbanisation and substantial investments in home construction and infrastructure, will lead to the further growth of the municipality. This growth also entails sufficient and suitable job opportunities for our residents, including those who are distanced from the labour market or whose talents are as yet underutilised.

Groningen has an important role in regional developments, and therefore functions to connect other players and clusters with each other. In addition to the regional collaboration, the municipality of Groningen works closely with other northern economic centres such as Emmen, Leeuwarden and Assen (NG4). The economic agenda is therefore important for the entire Northern Netherlands area. Our municipality's appeal and economic impact do not stop at its borders.

We are especially focused on the major societal transitions that the world is currently undergoing, such as from healthcare to positive health, from fossil fuels to sustainability, from analogue to digital, and from linear to circular production – including with respect to food. Our baseline is the current economic situation, as well as the regional potential for connecting to these transitions, for example with respect to hydrogen, proteins, medications or cybersecurity. Stimulating economic development therefore not only ensures economic growth, it also contributes to the health of our residents, the quality of education, the state of the environment, climate, living surroundings, social cohesion, personal development and safety.

We accomplish this by inviting others to join us in tackling our shared challenges, by contributing to innovations at both the municipal and regional levels, by providing space for sustainable enterprise, and by

coordinating and collaborating with relevant parties in the region, nationally, and throughout Europe. We also take into account what our planet can handle, what is socially responsible, how the labour supply and demand relate to each other, and developments in the economy.

Based on our analyses and interaction with stakeholders, we have formulated the economic tasks facing Groningen. Drawing upon our municipal and regional potential, we will connect with the transitions relating to Energy, the Health Economy and the Digital Economy. We will also intensify our efforts towards future-proof and socially responsible entrepreneurship, both societally and with respect to circularity. The themes of Knowledge and Innovation, Workforce of the Future, Space for Businesses and creating a national/international profile will provide the foundation for our agile, resilient and sustainable future economic activities. The following is a brief explanation of how we intend to achieve this.

ENERGY TRANSITION

In implementing the economic agenda, we will strengthen Groningen's international energy profile as well as help local SMEs to benefit from that international profile and the associated major infrastructure developments. We will also support Groningen SMEs in developing their sustainable, climate-neutral operations and reducing the need for fossil resources and fuels. In addition to enhancing efficiency, facilitating innovation in the areas of energy and digitalisation also plays an important role. Finally, we aim to maintain our position as an appealing business location by joining forces with entrepreneurs to invest in climate-adaptive, energetic business parks.

HEALTH ECONOMY

We will forge connections between parties that enable them to collaborate and share knowledge. Specifically, we will focus on the connection between companies and public health organisations. In the next few years, healthcare costs will continue to go up, the ageing population will increase in size and will continue living independently longer, and healthcare staff shortages are expected to increase. Development and innovation in the healthcare sector are desperately needed to ensure a financially

sustainable healthcare system. That's why we will encourage and facilitate companies to contribute to solutions for the social challenges facing us. We will collaborate with Akkoord van Groningen to explore ways of accelerating the food transition. In line with the food agenda, we will focus on opportunities for companies to develop sustainable and innovative food ingredients and food products. The connection between health and circularity also lies here. By committing to innovation and accelerating the protein transition, we will be contributing to a healthier, more sustainable food chain as well as to reduced levels of CO₂ and nitrogen emissions.

DIGITAL ECONOMY

The breadth of the Digitalisation topic requires a comprehensive approach and collaboration with numerous partners. We will be focusing on leaders (research, innovation, start-ups, scale-ups) and on the broad SME base. Our slogan 'Everybody one level up' encourages everyone to participate, including companies, organisations and residents. We will reinforce the northern collaboration with first-line organisations (GroBusiness), industry organisations, provinces and municipalities by strengthening organisational power, encouraging collaboration, forging connections and learning from each other. In our economic marketing messages we position Groningen as the capital of a region at the digital forefront.

FUTURE-PROOF AND SOCIALLY RESPONSIBLE ENTERPRISE

Future enterprise in Groningen will be sustainable, circular, innovative and social. Corporate social responsibility is already an established trend and is good for people, the world and for the businesses themselves. In the next few years, we will be pursuing partnerships with companies and entrepreneurs that contribute to solving social, societal or environmental problems. All challenges need innovative solutions and new entrepreneurship. It is now important to consolidate this trend by focusing on impact entrepreneurs and the growing group of socially-driven enterprises that wish to create financial and societal value. For this reason, we are intensifying our commitment to impact entrepreneurship and circularity.

GRONINGEN: KNOWLEDGE AND INNOVATION

As an international knowledge city, Groningen has everything necessary for creating economic and societal value. Together with Founded in Groningen, we will create a climate in which entrepreneurs can get started and innovate, enabling them to grow from just the seed of an idea into a flourishing company. We will join forces with our partners in the Akkoord van Groningen to create 'the best campuses, educational programmes and hybrid learning environments in the Groningen metropolitan region, and in so doing, will reinforce the knowledge and innovation ecosystem from which the metropolitan region and the country will benefit.' Our international profile and welcome policy are also increasing in importance for the future development of Groningen. The municipality of Groningen has become an important player among medium-sized innovative European cities. In particular, there are opportunities with respect to attracting, developing and retaining international talent for knowledge institutions and for our labour market.

WORKFORCE OF THE FUTURE

The labour market in the region is experiencing unprecedented shortages, with an urgent demand for extra people at all levels and in almost all industries. This restricts employers in their business operations and is hampering societal transitions. In addition to this, the nature of employment is undergoing a transformation. Employees need to keep up with these changes to remain of value, and need new skills. We challenge employers to take action in this respect, and support them in doing so. Together with partners such as organised business, Werk In Zicht (a partnership between municipalities, UWV, learning development companies and the Province of Groningen) and knowledge institutions, we help employers identify their labour market needs, help to create a closer relationship between the business community and education, enhance mobility in the labour market (such as by means of lateral entry), and position ourselves as an attractive region in which to live and work.

SPACE FOR BUSINESSES

The municipality has its own unique economic vitality, with a variety of business parks and work locations, and a lively inner city and district and vil-

lage centres. At present, space for business activity is at a premium. Sufficient, high-quality space for business activity in a good location is a prerequisite for creating a good business climate and maintaining employment. For this reason, we are developing new work locations and future-proofing the existing locations. Because space is hard to come by, we must find an effective balance between the interests and needs of a company and those of the municipality and its economy. There should be space for applicants who contribute to societal issues, such as large-scale circular business activities, but also for those in the field of energy development, such as electrolyzers and batteries. This also includes space that enables fair work to take place. We are coordinating both at the regional and national level to secure space for the economy. To further cement our commitment to a vibrant city centre, we are joining forces with the Gó cities to approach the national government with a city deal. In the coming period, we will also continue our commitment to strengthening district and village centres, with specific attention being paid to neighbourhood shopping centres. It is important to ensure that business activity and the associated employment remain in the districts.

NATIONAL/INTERNATIONAL PROFILE AND POSITION

By creating a distinct profile and positioning ourselves in that way, we ensure national and international visibility and increase the attractiveness of Groningen for talent, new companies and investors. The municipality is actively working in a number of ways towards increasing its visibility within the region and beyond. We are doing this on the one hand by means of a clear profile that we promote together, and on the other, through targeted lobbying with respect to future legislation and regulations. This is in collaboration with our regional partners. Groningen is an important player among medium-sized innovative European cities. In particular, there are opportunities with respect to attracting, developing and retaining international talent for our knowledge institutions and for our labour market, and for obtaining financing for projects. As well as attracting financing for important projects, these budgets support knowledge exchange and the building of a European network. We will therefore be further developing the EU office in Brussels. International

relationships have significant added value when it comes to our economic priorities. Initiating and maintaining administrative relationships with surrounding countries, such as Germany and Scandinavian countries, are therefore high on our agenda. We are simply no longer able to solve the challenges we face on our own – we have to solve them together. And there are many potential trade and other partners in these countries.

FINANCES

We apply the available municipal resources as co-financing funds for additional contributions to projects that our partners and clusters of companies carry out. We expect to commit a total of 1.6 million euros annually for the economic agenda during the 2023-2026 period. The available funds are only a small portion of the resources needed to further reinforce the economy. We will collaborate with business associations and the Ondernemersfonds to finance various projects for local SMEs. Considerable financial resources will be made available by the province, national government and the European Union that can be invested in the municipalities and/or region. In connection with this, we will frequently be participating in regional, national or international consortia composed variously of companies, knowledge institutions and government bodies. Examples of such funds and resources include the Nationaal Groeifonds (National Growth Fund), Just Transition Fund (JTF), European Regional Development fund, Interreg, the Groningen National Programme and Regio Deals (Regional Deals). We will also co-finance Ondernemersfonds projects that are initiated by entrepreneurs.

COLOFON

SAMENSTELLING

Economische Agenda 2023–2026 is een uitgave van de Gemeente Groningen, directie Economische Zaken.

Bijlage 1 is tot stand gekomen in samenwerking met Onderzoek Informatie en Statistiek Groningen (OIS) en E&E Advies.

INTERNET

gemeente.groningen.nl/economische-agenda

FOTOGRAFIE

Omslag: Droninger

Stella Dekker – p.2, 15, 32-33, 37, 39, 47, 80

Martijn Heemstra – p.19

Fotostijl/Johan Bosma – p. 22, 74-75

Diepzeekonijn – p.10-11, 26-27, 41

Gemeente Groningen – p.43

Sebastiaan Rodenhuis – p.44-45

Deon Prins – p. 50-51

VORMGEVING

Jelmar Geertsma / Typehigh

DRUKWERK

Zalsman Groningen B.V.

CONTACTINFORMATIE

Gemeente Groningen

Directie Economische Zaken

Gedempte Zuiderdiep 98

Postbus 7081

9701 JB Groningen

Tel: 14 050

E-mail: ez@groningen.nl

De Gemeente Groningen is verantwoordelijk voor de inhoud van deze Economische Agenda, die met uiterste zorg is samengesteld. Komt u desondanks toch iets tegen dat niet correct is, dan stellen wij uw melding bijzonder op prijs.

ER GAAT NIETS BOVEN

GRONINGEN